

ባሻ ቅጣው

(ታሪካዊ ልብ ወለድ)

ከግሪክ ልብ ወለድ ግሪክ ግሪክ

አቶሎጊ ልብ ወለድ ግሪክ

1976

Ethiopia Book Centre

1983

ኢትዮጵያ መጻሕፍት ደርጅት
የፖ. ግ. ቀ. 1024 አዲስ አበባ

Ethiopia Book Centre
P. O. Box 1024 Addis Ababa

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው
All Rights Reserved

ክፍል አንድ

ዐዋጅ

ኢትዮጵያ : “ጆሮ አይሰግም ፣ ዓይኔ አያይም ፣
አትንኩኝ አልነካችሁም ፣ አትቅረቡኝ አልቀርባችሁም ፣
አትድረሱብኝ አልደርስባችሁም” ያሰችበት ዘመን
አልፎ ፣ የውጭኛን አስገብታ የምታስተናገድበት ፣
እሷም ራሷ ወደ ውጭ እየወጣች ከሰፊው ዓለም ሕዝብ
ጋር እየተገናኘች የምታስተናገድበት ዘመን...

በምዕራብ በኩል ሱዳን የእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ፣
በስተደቡብ ኬንያ የእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ፣ በስተምሥራቅ
ጅቡቲ የፈረንሳይ ቅኝ ግዛት ፣ በስተደቡብዊ ምሥራቅ
ሱዳን የእንግሊዝ የፈረንሳይና የጣሊያን ቅኝ ግዛት ፣
በስተሰሜን የኦርትዶክስ ክፍለ ሀገር የጣሊያን ቅኝ ግዛት
የነበሩበት ዘመን ...

ኢትዮጵያ በአፍሪቃ ምድር ብቸኛ ነጻ አገርና ከአሁን
ህገ-ብቸኛ የዓለም መንግሥታት ግንባር አባል የነበረችበት
ዘመን ...

ኢትዮጵያ የባርነትን ሥርዓት በዐዋጅ ብታስከል
ከልም በአውሮጳ አህጉር በተለይም በፋሺስት ኢጣሊያ

ከሰው ብቻ ሳይሆን ከተረጎሞ አድልዎ አለና፤ የአባተ ሺረራው ጓደኛ ሠዓሊው ችሩ በላይህ ባለ ሙሉ አካል አልነበረም — እግረ ሰላላ ሆኖ ተወልዶ ነበርና ። በዚህ ምክንያት ችሩ በላይህ በአባተ ሺረራው ጉን ደፋ ቀና... ደፋ ቀና ይል ነበር — ሰላላ እግሩ ሙረት ለሶ በተነግቶ ጥር ።

የየሰው ጣዕም ፣ የየሰው ምርጫ የተለያየ ነውና ችሩ በላይህ አገሬ ሙሉ ለሙሉ አልነበረም ። በራሱ ላይ ሲረከፍ ያለው ፣ የተን ሙያተኞች የሚያደርጉት ግዴታ የሰንደዶ ባርጌጣ ደፍቷል ። አንገቱ ላይ አረን ጓዶ ተለም ያለው ፣ ፎጣ ሙሉ የሆነና ከሐር የተሠራ የአንገት ልብስ ጠምጥጧል ። ጎርድ ሸጊዝ ፣ ክኪ ሱሪ አጥልዳል ። ሙሉ ሚያም ሰከተክል ።

ችሩ በላይህ ከጓደኛው ጉን ሆኖ ከገንባሩ እስከ ወገቱ ድረስ ደፋ ቀና... ደፋ ቀና ሲል ቆየና ከአሰቡበት ለሙድረስ ትገሽ ሲቀራቸው ገራ እጁን በአባተ ሺረራው ትከሻ ላይ ጣል አድርጉ ፣ በደህና እግሩ ቀጥ ብሎ ቆየ ፣ “እንድ ፈተና ለሰጥህ ነም” አለው ።

“የትምህርት ቤቱ አንሶኝ ፤” ሲል ሙሉ አባተ ሺረራው ።

“እሱ ግ ገና ዳር አልፏል... አክትጧል ።”

“እንግዲያው ፈተና ግለትህ ...? ቃሉን አልወደ ወም ።”

“ከትምህርት ቤቱ ጋር ምንም ገንኙነት የለውም አባተ ። የግስተዋል ፈተና ነው የምሰጥህ ።”

“እኔ... ጠይቀኝ የፈለግኸውን ።”

“ሙጀራያ ግድግዳ ጠፍን ።”

“ግድግዳ ከጠፈረህ በግን አይቼ እንድሙልህ ለህ? የግስተዋል ፈተና ያልከኝ ሙሉኝ...”

“ነው ነው... ገድ የለህም ለአንድ አፍታ ግድግዳ ጠፍን ።”

“በል እሺ ይሁን” ብሎ አባተ ሺረራው ግድግዳ ጠፈረሁት ።

ሁለቱ ወጣቶች የቆሙት በአድጋ አደባባይ ፣ በዳ ግግግ ምንልክ ሐውልት አጠገብ ነበር ። ሐውልቱ ከቆመ አምስት ግመታት አልፏል ። አዲስ በነበረበት ጊዜ አላፈ አገዳሚው በዚያ ቆሞ ሳያስተውሎ ፣ በአ ድናቆት አፋን ከፍተ ሳይመለከተው አያልፍም ነበር ። በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም. ገን ወረቱ ስላለቀ ግንም ለትገግርት አያ የውም ነበር — እንግዳ ደራሽ የውጭ አገር ዜጋ ወይም አዲስ አበባን ጉብኝቶ የግያውት የገጠር ጉብዝ ካል ሆነ በስተቀር ።

“ግድግዳን ሳትከፍት ስለ ሐውልቱ የምታስታውሰ ወን ሁሉ ንገረኝ” አለው ችሩ ባላይህ ።

“እስኛጋሪው ፈተናህ ይኸው ናሯል” ሲል ሙሉ ስለት አባተ ሺረራው ።

“እስኛጋሪ ነው ወይም ተላል አላለኩም ፣ አባተ ። የጠየቅሁህን ብቻ ሙሉልኝ ።”

“የአባ ዳኘው ሐውልት ነፃ ሐውልቱ ፣ በድን ጋይ የተቀረጸ... በሙዳብ የተለበጠ...”

“ተጥል...”

“ሐውልቱ በአገር የተከበበ ሆኖ በአገሩ ውስጥ ዛሬ ላይ እንዲሁ ተከላክሎ በታላቅ ሐውልቱ የቀመጠው በጥርባቄ ደንጋይና በሲግኔቱ በተገነባ መሠረት ላይ መሆኑ ለግዴታ ለሰናይ ይታያል።”

“ተላ...ተላ...”

“ከዚህ በላይ?”

“ገና ምን ተይዞ...!”

“እኔን የግስታውሰው ይኸው ነው” አለ አባተ፣ ግዴታዎን ሳይከፍት።

በአርገጥም አባተ ሺረራው ከዚህ ይበልጥ ለግስታው ወስ ሳይቻል ተርቶ ነው እንጂ ሁሉንም በግስታውስ ፍር በምኒልክ ራስ ላይ ያለው ዘውድ ላመል ከበድ ያለ መምሰሉን፣ ምኒልክ የለበሱት የሐር ቀግረኛና በቀግረኛ ላይ የደረሱት ለምድ ሁለቱም ከሰውነታቸው ጋር መስግግታቸውን፣ የደንገላው አንገት ቅስት መምሰሉን፣ ጋግው ወደ ጎሳ በተን ግለቱን፣ ጆርጾቹ ወደ ላይ ወደ ሰግይ መቀሰራቸውን፣ ወርቆቹ ወደ ላይ ተሰቅለው አየሩን የግደቦድቡ መምሰላቸውን፣ በአጠቃላይ ረረሱ በግልበያ ላይ እያለ በደንገት ከተላቅ ጉድባ አፋፍ እንደ ደረሰ ሁሉ ለመዘለል የቃጣ መምሰሉን፣ ይህንና የመሳሰለውን ሁሉ በዝርዝር ሊገልጽ ለት በቻለ...

“በል እጅ፣ ግዴታህን ገለጥና ሐውልቱን በጥፍ አስተውሎ” አለው ችሎ።

አባተ ግዴታዎን ገልጦ ሐውልቱን ባስተላለፈ ጊዜ ዳር በዚያ ያልነበረ፣ እሱ ግዴታን በወረደበት

ጊዜ እዚህ የተተከለ ሐውልት ያየ መሰሎ እንጂ እውነት የደርሎ ሐውልት አልመሰሉም አለው።

“እንደ...! ጅራቱ እንዲህ ደንጋይ፣ የጥራው ዳገር እንዲህ በርካታ ፍራጋ፣ የጎሳ አገርቸዎ በሆኑ ከታች ተጠገን በለው ከላይ እንዲህ ገንዳ የግድክሱ ፍራጋ?”

“ግን?” ብሎ ገብሮ ችሎ፣ “የረረሱ መላ ከብደት ከበስተጋላው መሆኑን እስከ ላረ ድረስ ሳታስተውሉ ተረህ?” ቢል ጠየቀው።

“ጊደጥ አላስተላለኩት?”

“መላ ከብደቱ ከበስተጋላ የተደረገው ረረሱ ለመዘለል በቃጣበት ወትት የተቀረጸ በመሆኑ ይመስለኛል” አለፍ ችሎ፣ “ለመሆኑ ወርቆን ለምን ረሳሃቸው?” ቢል ጠየቀው።

“ጥን ወር ነው ደጥ?”

“ወጥ ጉድ! ሰላሳ ግዴታ ያያል እንጂ አያስተውልም የግድክሱ እውነት ነው!” አለፍ ችሎ ደፋ ተናደፋ ጉድ ጉድ እያለ ወደ ሐውልቱ በስተቀኝ ዞር፣ “እነዚህን ግጥሞች እስከላረ ድረስ እውነት አላስተላለኩት?” ቢል ጠየቀው።

“ጊደጥ!”

“ለላ ወርቆ መስደቸው ነበር አሉ፣ በትርባ ጊዜ ነው የተተከሉት።”

“ወርቆን?”

“እኔ!”

“ለግንኛውም ምክንያት ቢኖር ይህ አውል
ቱን እስከህ ልቅም አድርገህ ያጠናኸው! ግናልባት
ልቅምሰው ረላገህ...”

“ዓይን የተረጠረው በአስተውሎት ለግዩትም አል
ነበር!” ብሎ ግቅ አለ ቸሩ = ቀጥሎም: “ገና ያላገኘኸው
ሌለ ነገር አለ = እስኪ ሐውልቱን እንደ ገና ልብ ብለህ
ተመልከተው = በእኔ ግምት እንደ ዋና ነጥብ የሚቋጠር
አንድ ነገር አለ = ረላገህ ድረስበት” ሲል ረተናውን
ቀጠለ =

አባተ እየተዘዘረ : እዚህም እዚያም እያግተረ ሐው
ልቱን በድጋሚ ይመረምረው ጀመር = አዲስ ነገር ግን
አላገኘም =

“ተጨባጭና ተዳባሽ ስለሆነ ነገር ብቻ አታስብ”
አለው ቸሩ : ትንሽ ናንጭ ሊሰጠው ረላገ =

“የቴክኒክ ጉዳይ ከሆነ ላገኘው አልቸልም” = ሙያዬ
አይደለም” =

“የቴክኒክ ጉዳይም አይደለም” = በዓይን ለደረሰበት
የሚቻል ነው” =

አባተ አሁንም እንደ ገና ሐውልቱን እየኮረ ቢመ
ረምረውም አንዳችም ነገር ለግጥነት ባለመቻሉ :
“በቃኝ : ተረትቻለሁ” አለው ፤ “አለ ያልከውን ታመ
ለከተኝ እንደሆነ አመልክተኝ” አለዚያ መንገዳችንን
እንቀጥል =

“በረረሰኝውና በረረሱ መሐከል ያለው ቅንብርና
ጥበባዊ ሚዛን አይታይህም? ምንጊህና ረረሰኛው
አንድ ላይ ተወልደው አንድ ላይ የኖሩ እንጂ ለየብቻ

የተረጠፉ አይመስሉም = በሁለቱ መሐከል ፍጹም
የሆነ ቅንብርና ጥበባዊ ሚዛን ይታያል” አለውና ፤
የሐውልቱን አካባቢ ለቅቀው እንደገና መራመድ ጀመሩ =

አባተ እንደ በራቱ ደረጃን ነፍቶ : ትከሻውን አቅ
ንቶ : እጆቹን ከበስተጓላው አነባብሮ : ቀስ ብሎና ተዝ
ናንቶ ነበር የሚረመድ = ቸሩም በጉኑ ሆኖ ደፋ ቀኝ..
ደፋ ቀኝ ይል ነበር : ከግንባሩ እስከ ወገቡ ድረስ...

፪

“ቅንብርና ጥበባዊ ሚዛን...” አለ ቸሩ በድጋሚ ፤
የሐውልቱን ቅንብርና ጥበባዊ ሚዛኑን በአባተ አእምሮ
ቀርጾ ለግስቀረት እንዳሰበ ሁሉ =

“በበኩሉ ሐውልቱን የግደንቀው አንተ ቅንብርና
ጥበባዊ ሚዛን ባልኸው ምክንያት ሳይሆን በአርግነቱ
ነው” ሲል መለሰለት አባተ =

“ግለት... ?”

“ምንጊህ የኢትዮጵያ አርማ በመሆናቸው ነፃ ፤
የዛሬዬቱ ኢትዮጵያ አርማ...”

በገዢዎች ዓ. ም. አፄ ምንጊህ በሕይወት አልነበሩም፤
ካረፉ ሃያ ሁለት ዓመታት አልፈው ነበር = በነዚያ ሃያ
ሁለት ዓመታት ውስጥ ሦስት ነገሥታት ቢቀያየሩም
አንዳቸውም በኢትዮጵያ ምድር ላይ አሻራቸውን አልተ

“የፈረንጅ ደምዘቱ ፣ እገርዎ ተዘናኙ ለንጉረ
ላይ የወደቁ...ከናዩርዎ ብዙላ እንጂ...ደረተ ሙሉ...
ከወገቧ ቀጠን፣ ከዳሌዎ ኮራ ያለች...ልቅም ሙሉ
የፈረንጅ ሆኖ እንደ ዓይን ብረት የጠቆረች...”

“ሐውልቱ ከምን የተሠራ ናሯል?”

“ምን ዐውቅ ፣ ምናልባት ከጥቁር እንጂ...አለ
ዚያም ከጥቁር ብረት... ወይ ደሞ ከዕብነ ብረድ...”

“ደሀንን ሁሉ ለማስተዋል ስትችል...”

“የሴትን ውበት የማያስተውል ወንድ አለን ካለ
ዕውር አለዚያም በሌላን ሙሆን አለበት ።”

“እና ፣ የሴትዬ ሐውልት...”

“ዞራ እየሁት፣ ተዘዘራ = ከፈትም ከኋላም ከጉንጥ፣
አይቺ ላልጠግበው... እንዲያው በከንቱ...”

“እና ፣ ምን ዓይነት ሰሚት ተሰማህ?”

“ተወኝ አባከህን ፣ ጥያቄ አታብዛብኝ...”

ችሩ በዚህ ጊዜ ከትኩት ብሎ ግቀና ፣ “ለመሆኑ
ሐውልቱ ሥጋ ለባሰ ነፍስ ዘርቶ ሕያው ሴት ልጅ ሆኖ ከፈ
ትህ ቢቆም...” ብሎ ሳይወርስ፣ “ተወኝ አልኩህ ጃል!”
አለው አባተ ፣ “እንዲያ የተዋበችን ሴት ልጅ ሕያው
ሆኖ አይቺ!...ናላዩን አታዘርብኝ...ተወኝ አልኩህ...
ተወኝ!”

ችሩ በላይኛ እንደገና ከትኩት ብሎ ግቀና ፣ “ለማንኛ
ውም” አለው፣ “ለማንኛውም” ያየሽው የሴት ልጅ ሐው
ልት ምንም ያህል ውብ ቢሆን የምንላክን ሐውልት
ውበት ሊቀንሰው አይችልም = አውርጻ በነበርንበት

ዘመን እኒያ በጣም የተጥቡ ሐውልተችን ጉብኝታለሁ ።
እነሱም ቢሆኑ የምንላክን ሐውልት ውበት ፣ በተለይም
ትንብርንና ጥበባዊ ሚዛንን ሊቀንሱበት አይችሉም ።”

“ነገርኩህክ ችሩ! የምንላክን ሐውልት የማይንቀው
በውበቱ ሳይሆን በእርግነቱ ነው...እምዬ ምንላክ የህ
ረዩቱ ኢትዮጵያ እርግ በመሆናቸው...”

E

መድረሻቸው የባሻ ቅጣው ቤት ነበር ። ከአድዋ
አደባባይ እልፍ ብሎ፣ ከጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን በስተ
ጀርባ የሚገኝ ፣ መላ አካባቢው በባሕር ዛፍ ደን የተሸፈነ
በደኑ ውስጥ እዚህም እዚያም ሳር ቤተች የሚታዩበት...

የባሻ ቅጣው መኖሪያ ቤት በዘርዛራ አጠና የታ
ጠረ ፣ ምድረ ገቢው የጉግሥ መጫወቻ ሚዳ ያክለ ፣
መስከረም በመሆኑ በለምለም ሳርና በአደይ አበባ ያሸበ
ረቀ ነበር ። ምናው ቤት ከወይራና ከጥድ እንጂ የተሠራ
ሆኖ በባሕር ዛፍ ልግ የተግነረ ጣራው ከፍክፍ የተከ
ደነ ፣ ከጣራው በላይ በጉልላት ያገጠ ነበር ። ከበስተ
ጀርባው እንደ ግድ ቤት የሚያገለግል አነስተኛ ሰቀላ
ቤት ነበረበት ።

አባተና ችሩ የአጥፋን መግቢያ በር አልፈው ሲገቡ
የባሻ ቅጣውን የበኩር ልጅ ዓለሚን አዩ ። ዓለሚ ገና
ሦስት ዓመት ያልሞላው ሕገን ልጅ ነበር ። እጅብ ብሎ

“ደብተራዎቼ...”

“አይ ባሻ! ደብተራዎቼም ሥራቸው ተግባራቸው ስለሆነ ከዚያ መጥፋት አይገባቸውም።”

“አብይ አላና... ከአንጦጦ ተነሥተው መጡ፣ አብይ አላና።”

“ግናቸው አላና?”

“ከዚህ ቀደም እዚህ አላስተዋወቅኋችሁም? የድንቁ አጎት ናቸው ብዬ... ሁለት ሦስት ጊዜ አይታችኋቸዋል።”

“እኚህ ተነፋነፍ ሱሪ የሚወዱት...? ባለ ጅገር ዘንግ ከአጃቸው የግደለይ?”

“አዎ፣ ዐውተገኛቸዋል።”

“ሌላስ ግን ነበር?”

“ግን ቀረ! አደላ... በጋሻው... ግደይ...”

“ግደይ? እሱንስ አላምንም!”

“ባታምንም ባታምንም ከሌሊቱ በአሥር ሰዓት ተነሥቶ መጥቶ ቤተሰብያን ሰጧል፤ በሥርዓተ ጥም ተቆም ላይ ተገኝቷል። ከዚያ በኋላ እዚህ መጥተን፣ ቅርስ ተግምሰን፣ ተጫውተን፣ ሁሉም በየፊናቸው ተበታተኑ።”

“የሌላውስ ይሁን ባሻ... የግደይን መምጣት ግን አላምንም!”

“ግደይ ንዲህ ክርስቲያን ነው... ንዲህ ኢትዮጵያዊ! በሃይማኖት ጉዳይ እንደናንተ ንዝህላል አይደለም።”

አባተና ቸሩ በሃይማኖት ጉዳይ ንዝህላል ከመሆን አልፈው አንዳንድ ሃይማኖታዊ ልማዶችን በገሃድ ይነቅፉ ነበር። ከባሻ ቅጣው ጋር የከረረ ክርክር የሚገኘው በት ጊዜም ነበራቸው። ባሻ ቅጣው ላይ ማርም የተማረ፤ በተፈጥሮው ብልህና ዐዋቂ ቢሆንም በሃይማኖት፣ በባህላና በልማድ ጉዳይ እምነቱ እንደ ጅግት የከረረ ነበር።

“እንደሚመስለኝ ከሆነ አውሮጳ አበላሽቷችኋል” አለ ባሻ ቅጣው፣ ግሣዴ ባዘለ ነገር ግን የወዳጅነት መንፈስ በሰፈነበት አንደበት።

“በአገራችን መከበር ከሚገባቸው ልማዶች መካከል የሚገባቸው አይላው ይገኛሉ፣ ባሻ” አለው አባተ፣ “የኛ ሕዝብ ለቁም ነገሮች በመጨነቅ ፈንታ ጊዜ ባለ ፈባቸው፣ ባረጁና ባረጁ ልማዶች ጊዜና ጉልበትን በዘ ጉቱ ይጨርሳል። ከሌሊቱ ባሥር ሰዓት ከአንቅልፍ ተነሥቶ ቤተ ክርስቲያን መሳም፣ የዓመቱን እኩሌታ ገብርኤል... ሚካኤል... መድኃኔ ዓለም... ጊዮርጊስ... ግርያም... ሥላሴ... ፋፋኤል... ቂርቆስ... ምን... ምን እየተባለ ሥራ መፍታት... ጸም፣ ሱባዔ እየተባለ ሰውነትን ግድ ከም... ለሰው እንዲመስለውና ጥሩ ክርስቲያን ለመባል በገሃድ መቀጠርያ መቀጠር... ጻዊት መድገም... ይህ ገና ይህን የመሰለውን መፈጸም...”

“ይህ ሁሉ አስፈላጊ አይደለም፣ ባሻ። እንዲህ ያለውን ከመሥራት ይልቅ ልቦንን መሆን ይበልጣል” ብሎ በአቶ ያለውን ገና ሳይጨርስ ባሻ ቅጣው የጨረሰ መስሎት መልስ ሲሰጠው ሲዘጋጅ፣ “ቆይ ባሻ... መጀመሪያ አስጨርሰኝና ከዚያ በኋላ በተራህ ትናገራለህ” ብሎት ገግገኑን በመቀጠል፣ “በዚህ አካይ ለሕ

ደብ ወታዕ ገሪግ ቅዱስ ነገር ሥራ ሲባሉ እነዚህ ጥሩ ክርስቲያናት ነገ ሰጥቶ ወደ ጌላ ነው የሚረገጡት ለጥላላ የባርነት ሥርዓት ከጥቂት ገመታት በረት በዐ ጥጅ እስከ ተከላከለ ጊዜ ድረስ ቤተ ክርስቲያን ሆነች ጥሩ ክርስቲያናት ነገ የግሉት ጥዕናን ሥርዓቱን አውገው አያውቁት = እንዲያው ሰፊ አላገራጭ እነዚህ ጥሩ ክርስቲያናት ነገ የግሉት ስለ ነበሩ፣ የባር ሥርዓት ይጥፋ በተባለ ጊዜ ያገራገረውና የተቃወሙ እነሱ ነበሩ = እና፣ ቤተ ክርስቲያን ከመሰማና ባርነት ነገ ከግዕዝ የትኛው ነው ለሕዝቡ በደብ ለጥ የግሉት = ባሻ።

“ባርነት ነገ ይወጡ በተባለ ጊዜ ባሻ ቅጣው ተቃወሙ ያለህ ለላ ።”

“አይ! እንደሰ አይደለም፣ ባሻ = አገተ በግላህ ተቃወሙ ግለቱ አይደለም = እንዲያው ጥገራ ጌታ የነበርክ አይመስለኝም = ነገር ግን ባርነት ነገ ይወጡ በተባለ ጊዜ የባርነት ጌታ ከነበሩት መልክል ብዙዎቹ የተቃወሙ ደግሞ አሰጥተዋል = ባርነት ነገ ከወጡ የተለዩት ሥራ ግን ሲሠሩት ።”

“አንድ ነገር አስታወክኝላ...! በሰጥን አንድ ሰው ከሥራ ገቢያ ባርነት ሲገባ ተያይ... ብቻ... ስለሱ በጌላ አግዎታችኋለሁ = አሁን በጥንቃቄ ወጥታ እንገሩ... ሁለት ነገሮች የተቃወሱበህ መሰሉኛል፣ አባተ = ባርነት ነገ ግዕዝ አንድ ገዳ... ቤተ ክርስቲያን መሰማ ለላ ገዳ... ሁለቱን ለጥን አገናንኛው ።”

“አውነት ተቃወሙት ለላ = አባተ!” ለላ ቶሩ፣ ለላ ከሁን በዘጥታ ሲያገጥሟቸው ከቆየ በጌላ ፣ “አውነት ነው የነገረህ ባሻ... ተቃወሙት ለላ ።”

“እሱ ላንድ አይታ ዝም በላ፣ ቶሩ = ከባሻ ጋር ነው ክርክረ” ለላው አባተ።

“እኔ የመናገር ሙባት የለኝም አሉህ? ወይንስ ወጥታውን በጥናገላ ለትደክው ረለገህ?”

“እባክህን ዝም በላ ቶሩ = ክርክረን አታወና ፍብኝ ።”

“እትወን ገገረኝ ካለኝ?” ለላ ባሻ ቅጣው በዚህ ጊዜ፣ “እትወን እንገርገላሁ = በሌሊት ለመገገት ስንገና ይዟችሁ ነው እንጂ ሌሊት ተነሥቶ ቤተ ክርስቲያን መሰማ አገላ ለገድ ነው ብላችሁ በግሉን አይደለም = አውርጻ ለበላሽቷችኋል = እና፣ ይህንን በግለቱ እንዳትተየም አባተ! ነገርን የቆሰቆሰኸው አገተ ረሰህ ስለሆነክ እውነቱን፣ እትወን ስንገርህ እንዳትገር” ብሎ አባተን ለግለብ ያህል ተለል ያለ ገታ ገታና፣ “ወገኝ ትሁ የሆነ ሁሉ ችሎ የሚሠራውን እናገተ መሥራት ሲያቅታችሁ ተጥረናል፣ ሠልጥናል፣ አውርጻ ደርሰን መተናል በግለት የገባ ሕዝባችሁን ለገድና ባህል ትንቅላችሁ = ለክ አይደለሁም ።”

“ለክ ነህ፣ ባሻ” ለላው ቶሩ ባሻ ቅጣውን ለግለብ ረለገ፣ “መላ ወገኝን ችሎ የሚሠራውን እኛ መሥራት ሲያቅተን የገባ ባህላችንንና ለግላችንን ወደ መገታ አገደለን = ለክ ነህ፣ ባሻ! ትክክል!”

“ትሻ ።” ብሎ ገቱን ለተቀው ባሻ ቅጣው = “ትሻ ቶሩ! ትሻ!” ለላና ገደቱን ወደ አባተ መለሰ፣ “እየህ አባተ... ቶሩ ይበልጥላል = ያረጋ ጊዮርጊስን ይበልጥላል! አገተ እውነቱን አላገኝም ብትላ ቶሩ የራሱንና የሌላን ተን እንዲሁም የመሰሉትን ደካገነት አጥፍል! ስለዚህ ቶሩ ይበልጥላል = ሼ! ሼ! ሼ! ሼ!”

ገቱ ተጋብቶባቸው አባተና ቶሩ ይሥቱ ጀመር። እንዲሁ ሲሥቱ ላሉ ደንቁ ገባች ።

ጠጉሯ በቅጡ ተከርከፀ በቅጡ የተበጠረ...ከታች እንዳይዘረከከ ዙርያ ከብ በደግቅ ሻሽ የታሰረ..... አንገተ ብርሌ...ንቅሳቷ ጉላ ጉላ ያሉ...ከጀር ግንደ ተነሥቶ ቁልቁል ወደ አገጧ ወርዶ፣ ዞሮ ወጥቶ በወዲያኛው ጀር ግንደ ሥር የሚደመደም = ሸንቀጥ ያለች.. ብሰል ቀይ...የደስ ደስ ያላት ልጅግር ሴት...

ደንቄ ረጅም አንገቷን ቀለስ አድርጋ ለአባተና ለቸሩ ሰላምታ ሰጠችቸውና ወደዚያኛው 'ክፍል' አመራች =

የባሻ ቅጣው ቤት በአቡጃዲ ግርዶሽ ለሁለት የተከፈለ ነበር = ከግርዶሹ ወዲያ ያለው የመነታ ክፍል ሆኖ በውስጡ ሽቦ አልጋ፣ የአንጨት ሳጥን፣ የብረት ግንቆርቆሪያና ሌላ ሌላም የቤት ቅራቅምቦቶች ነበሩ በት = እነባሻ ቅጣው የተቀመጠበት የወዲህኛው ክፍል የአንግዳ መቀበያ ሆኖ ወለሉ ኬሻ የተነጠረበት ዙርያ ግድግዳውም በአርጌ ጋዜጣዎች የተሸፈነ ነበር =

የባሻ ቅጣው ባለቤት፣ ደንቄ እስካሁን ድረስ ከዋናው ቤት በስተጀርባ ባለው ሰቀላ ቤት ውስጥ ሆኖ ጠዋት መጠጥ የተቀዳባቸውን ብርጭቆዎች ስታጣጥብ ነበረች = ሁለት የቀድሞ አገልጋዮች ውኃ ከጉድጓድ በመቅዳትና ዕቃዎችን በግጣጠብ ሲረዱት ነበሩ = ሁለቱ የቀድሞ አገልጋዮች ተመስገንና አረሩ ነጻነታቸውን ካገኙ በኋላ ሥራ ፈት ሆነው ነበር = ነጻ ከተለቀቁት የቀድሞ አገልጋዮች መሐከል ሌሎችም በሥራ ፈትነት ምክንያት በጣም ይገላሉ ነበር = የምገብ የልብስና የመጠለያ ዋስትና ለግጥነት ያህል ወደ ቀድሞ ጌቶች

ቻቸው ተመልሰው የሚገቡም ነበሩ = አረሩና ተመስገን ግን ወደ ቀድሞ ጌቶቻቸው ለመመለስ ባለ መፍቀድ የዕለት ሥራ እየፈለጉ ለልብስና ለጉርስ የሚሆናቸውን ለግጥነት ደጣጣሩ ነበር = አልፎ አልፎ ጊዜያዊ ሥራ ከሚሰጧቸውም ሰዎች መሐከል አንዷ ደንቄ ነበረች =

ደንቄ ከግርዶሹ ወዲያ ካለው ክፍል ደርሳ ስትመለስ በአንድ እጅግ ሰግዶዋ ግንቆርቆርያ፣ በሌላ እጅግ ሦስት ብርሌዎችን አንገት ለአንገት አቆላልፋ ይዛ መጣች = እነዚህን ከቀርካሻ በተሠራው ጠረጴዛ ላይ እኑራቸው ቁርስ ለግምጣት ተመልሳ ወደዚያኛው ክፍል ገባች = ወዲያውኑ ወረርረር አድርጋ የቆረጠችቸውን የድሮ ዳቦ ጉግጂች በሰፊ ዝርግ ሳህን ይዛ መጥታ በጠረጴዛው ላይ እኑራቸው፣ ግንቆርቆርያውንም አንሥታ ብርሌአቸውን ጠጅ ሞልታላቸው ልጅዋን ለግጥባት አሁንም እንደገና ወደዚያኛው ክፍል ገባች = እነ አባተም ዳባቸውን እየገመጡ፣ ጠጃቸውንም እያንቆረቆሩ ዉጥታቸውን ቀጠሉ =

“ቅድምጥ አንድ ነገር አንሥተህ በኋላ እመለስበህ ታለህ ብለኸን ነበር፣ ባሻ” አለው አባተ =

“ስለ ባርያ ገዥው ነው?”

“አዎ = አንድ ሰው ከሥውር ገበያ ባርያ ሲገዛ ተያዘ ብለኸን ነበር =”

“ግን መሰለችሁ ታዲያ?”

“የምናውቀው ሰው እንዳይሆን!”

“የምታውቁትስ አይደለም = ፈረንጅ ነው... ዓለያን =”

መላ ባገገሉት ነገር ገን አንዲት ያልሠለጠነች የጥ ቱር አገር በፋሽስት ኃይል ብትደረር ግን ከቴም ነገር ቁጥርት! የአውሮጳ ሰላም እስካልተነካ ድረስ የአውሮጳ መንግሥታት ለሌሎች አገሮች ፈጽሞ ደንታ የላቸውም። እንዲያውም ለኔ እንደሚመስለኝ በግንብሩ ውስጥ ከፍ ተኝ ተደግጭነት ያላቸው ሁለቱ ኃይላን መንግሥታት እንግሊዝና ፈረንሳይ በበተጀርባ ቆመው ሙሶሊኒን በል በል፣ አበጀህ ሳይሉት አይተሩም። የእነሱ ፍራጅ ሙሶሊኒና ሂትለር አንድ ወገን ሆነው እንዳይተናኩሏቸው ስለ ሆነ ይህ እንዳይሆን ሙሶሊኒን ከግንባታት እየተቆጠቡ ናቸው። ለዚህ ነው እስካሁን ድረስ የዓለም መንግሥታት ግንባር በወልወል ጉዳይ አንዳችም ነገር ሳያደርግ የቀረው። አሁንም ቢሆን በኢትዮጵያ ውስጥ ያለው ሥውር የባርያ ጉግድ እንዳይጠፋ ጣልያን ትገፋፋለች በግለት ኢትዮጵያ ጣሊያንን ብትወነጀልም ምንም ጥቅም ታገኛለች ብዬ አላምንም” ሲል ደዝድዝ የሚል ደምፅ ሰው። ደምፁ ለጀርአቸው እንግዳ ስለሆነባቸው ጨዋታቸውን አቋርጠው፣ ጀርአቸውን አቁመው ያገ ምጡ ገቡ።

“ከበር ነው ልቡ—ል?” አለ ችሩ።

“ይመስላል” አለ አባተ።

“ከበር አይደለም” አላቸው ባሻ ቅጣው፡ “የከበር ደምፅ ሌላ...ይኸኛው ሌላ!”

“እላ ምንድነው?”

“ነጋሪት ይመስለኛል” አለ ባሻ ቅጣው፡ ተኝ ጆር ወን ደምፁ ወደ መጣበት አዙር፡ “ነጋሪት ነው...አመ ታኩም የነጋሪት ነው።”

ሦስቱም ዝምዝም አሉ። ደዝድዝታውም ቀጠለ።
“አዲስ ዐዋጅ ሊታወጅ መሆን አለበት” አለ ባሻ ቅጣው፡ ተከዝ ብሎ።

“ስለምን ይሆን? የምታውቀው አለህ አባተ?”
“ምንም የግውቀው የለኝም፡ ባሻ።”

“አያይ! ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር እየሠራህ...ያውም ዜና ከፍል...”

“ምንም የግውቀው የለኝም፡ ባሻ። በየጊዜው የሚነፍሰውን ሽውታ ወሬ ብዬ ላወጋችሁ አልችልም... ያልተረጋገጠ ነገር...”

“ምንድነው ያልተረጋገጠው?”

“እንዲያው ምናምን ነዋ!”

“ችሩስ የምታውቀው አለህ” ሲል ጠየቀው፡ ባሻ ቅጣው።

“አይ ባሻ! አባተ ያላውቀውን እኔ ዐውቃለሁ ብለህ!”

“እንግዲያውስ ምን እንደሆነ ሂደን መስማት አለ ብን። በሰላም ምድር ነጋሪት በከንቱ አይጉስምም። አዲስ ዐዋጅ አለ ግለት ነው” ብሎ ብርሱውን አንገሥቶ ጠጁን ግጥም አደረገው።

አባተና ችሩ ባሻ ቅጣው ዘንድ ተዘናንተው ለመ ጥል ቢመጡም፡ የነጋሪቱ ደዝድዝታ የመንፈስ ርጋታ ሊሰጣቸው ስላልቻለ እነሱም ብርሱላቸውን አንገሥተው ችግሩ ችግሩ አደረገና ሦስቱም ተነገሩት ወጡ።

“ተወኝ ብዩህኮ ነበር ቸሩ! ሰው ሁሉ እንዳንተ ጥርጉጣም ለመምሰል ካልፈቀደ...”

“እውነት እስኪ ከራሻት ግሰር ይገባል፣ ባሻ? እስኪ ፍረድ = ”

“ፈረንጅ ሲተርክ፣ ‘ጀርባህን አክላሃለሁ፣ ጀርባዬን እከከኝ’ ይላል” አለ አባተ፣ ቅድም ከባሻ ጋር ጊዜ ስላለፈባቸው ሃይማኖታዊ ልማዶች ስንከራከር በነበርንበት ጊዜ ባሻን ረድተህ ነበር = እሁን ታዲያ ለዚያ አጻፋ እንዲመልሰልህ አስበህ ነው ባሻን ፍረድ የምትለው? ‘ጀርባዬን እከከኝ፣ ጀርባህን አክላሃለሁ’ አለ ፈረንጅ!”

“ፍረድ ባሻ... ፍረድ = ”

“እንደሚመስለኝ እንዲህ ያለ ብሩሕ አየር ባለበት ወቅት የፈረንጅ ግተብ ግሰር አስፈላጊ አይመስለኝም” አለ ባሻ ቅጣው፣ “ሆኖም ግን አባተ ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር እንደሚሠራ አትዘንጋ፣ ቸሩ = ውሉው ከፈረንጅ ጋር...ምን ውሉው ብቻ! አጻፋም ከፈረንጅ ጋር!” ብሎ ይሥቅ ጀመር =

“ቀኝካማች ሺፈራው ያሰለቹኝ እንሰኝ እንተም ሆኖል ነዋሪ ብለህ ልታሰለቸኝ አስበህ ነው ‘አጻፋም ከፈረንጅ ጋር’ ብለህ የምታፈዝብኝ፣ ባሻ?”

“ላሰለቸህ ወይም ላፈዝብህ ብዬ አልነበረም፣ አባተ = እኔስ እንተነ የደገፍሁ መስሎኝ!” ብሎ ዓይኑን ወደ ቸሩ አዙሮ፣ “እኛ፣ የፈረንጅ ግተብ የሚያስረወው ለዚህ ይመስለኛል ... ፈረንጆቹ እንዳይንቁት ... እንዳያገንገሙት...”

እንዲሁ እየተቀላቀሉና እየተተነካኩ የጊዮርጊስን ሴተ ክርስቲያን በስተቀኛቸው ትተው አልፈው ሄደው

ከአድዋ አደባባይ ደረሱ = አምስት ዓመት ሙሉ አንድ ጊዜ እንኳ ሳያርፍ ደከመኝ ሳይል ከረምት ከበጋ ቀን ከሌሊት ሳይለይ ከአንድ ቦታ ተተክሎ ሽምጥ የሚልበው ፈረሰኛው ሐውልት አሁንም እየጋለበ ነበር = ሐውልቱ ማዳብ ቅብ በመሆኑ ከኮርቻው ደኃራ በስተጀርባ ከፈረሱ ጅራት መነሻ በኩል መዳቡ ላይ ያረፈው ፀሐይ ከአንድ ቦታ ተሰብስቦ ዙርያ ገባውን የሚፈነጥቀው ብርሃን ለዓይን ያጥበረብር ነበር = የቀትር ጀምሮ ከሰማይ ሆኖ ብርሃኑን ወደ ታች ወደ ምድር በመወገድ ፈንታ የተገላበጠሽ ጀምሮ በመዳቡ ውስጥ ሠፍሮ ሙራውን በሁሉም አቅጣጫ ወደ ላይ የሚፈነጥቅ ይመስል ነበር =

እነባሻ ቅጣው ወደ ላይ በተነሡት በፈረሱ ወርቸች በኩል ሲያልፉ በነበረበት ወቅት፣ ቸሩ በላይነህ ደፋ ቀኛ... ደፋ ቀኛ ግለቱን ትቶ ቀጥ ብሎ ቆመ— በዚያ ባለፈ ቀጥር እግሩን የሚይዘው ነገር እንዳለ ሁሉ =

“ምን ሆነክ እሁን ደም?” አለው አባተ =

“ቅድም በዚህ ስኖልፍ ሳልጠይቅህ የረሳሁት ነገር አለ = ”

“አሁንም ስለ ሐውልቱ?”

“አዎን፣ ስለ ሐውልቱ = ”

“ኛ እባክህን ቸሩ፣ ሰው ሁሉ ወደ ግቢ እየተጣደፈ ነው = ”

እውነትም አደባባይ በሕዝብ ተጣቦ ነበር = ጥዋት በአራት ሰዓት ገደማ እካባቢው ባዶ ነበር = ነጋሪቱ መንደዝደዝ ከጀመረ በኋላ ነው የአዲስ አበባ ነዋሪ

ከሌላም ከፊትም ከግራና ከቀኝም በአሽከርቻቸው ታጅ በው እነሱ በመሐል ሆነው በቅሎአቸውን ያሰገሩ ስለ ነበረ፣ ለትራፊኩ መጨናነቅ ተጨማሪ ምክንያት ሆኑ። ደምባራ በቅሎዎች የመኪና ጥሩምባ በሰሙ ቀጥሮ እየ በረገጉ ሰው ላይ ለመውጣት ይቃጣቸዋል። ጌቶቻቸውን ምድር ላይ ጥለው የሚፈረጥጡም ነበሩ። እንዲህ በሚ ሆንበት ጊዜ የሚነግው ትርምስ ለወሬ አያመችም። አሽከርቹ ጌቶቻቸውን ከወደቁበት ለግንግት ሲሸቀዱ ደሙ፣ የፈረጠጠውን በቅሎ ለመያዝ ሲሯሯጡ ከተመ ልካቹ መሐከል ግማሹ በኃዘኔታ ከገረፉን ይመጥጣል፤ ግማሹ ቴአትር እንዳየ ሁሉ ይሥቃል።

ሕዝቡ እየተተራመሰ አሁንም ይጓዛል—ወደ ግቢ አቅጣጫ። ነጋሪቱም ይንደዘደዛል—ከፍ ከፍ እያለ ሕዝቡ በተቃረበ ቁጥር...

“ዐዋጁ ስለ ምን እንደሆነ ብትነግረን ኖሮ ይህ ሁሉ ግሬያ ይህ ሁሉ መጨናነቅ ባልደረሰብን!” አለ ባሻ ቅጣው ወደ አባተ እያየ።

“ማን ሆኔ ነው እንዲህ ያለውን ነገር በቅድሚያ የማውቅ፣ ባሻ? እኔኮ ባለሥልጣን አይደለሁም። አንድ ምስኪን የመንግሥት ሠራተኛ...።”

“አዎ፣ አንድ ምስኪን የመንግሥት ሠራተኛ! እው ነትም አንዳችም የምታውቀው የለህም!”

“ነጋሪት ለምን እንደሚገቡሰም ከእኔ ይበልጥ ማወቅ ያለብህ እንተ ነህ፣ ባሻ። እና፣ ምን አድርግ ነው የም ትለኝ?”

“ባል እሺ ተወው። አሁንግ ተቃርባል።”

ባሻ ቅጣው ሆነ አባተ የልባቸውን አውጥተው ለመናገር አልፈዋልም እንጂ በየልባቸው የጠረጠሩት ነገር በእርግጥ ነበር። ከወልወል ግጭት ሌላ ኢትዮጵያ በአደጋ አፋፍ ላይ መሆኗን የሚያመለክቱ እንዳንድ ፍንጮች ነበሩ። ለምሳሌ ከጥቂት ቀናት በፊት በመ ስቀል በዓል ዋዜማ የታየው ትርጉት ከፍንጮቹ አንዱ ነበር። በተለምዶ በመስቀል በዓል ዋዜማ ከሚታዩት ትርጉሶች የሚያይለው ከፍል የሲቪሉ ነበር። ደመራው ከበራ በኋላ ደማቅ የቤተ ክህነት ልብስ የለበሱ እነሰ ተኛ ጋራ የሚያህል ነጭ ጥምጥም የጠመጠሙ ቆሶችና ደብተራዎች ጸናጽል እየወዘዘጉ፣ መቋሚያ እየሰበቁ፣ ከበሮ እየደለቁ መንፈሳዊ ዜማ ሲያዜሙ፣ ሲያሸበሽቡ ይታዩ ነበር። ቀጥሎም የከተማው ሕዝብ የየህገረ ሰብን ጭፈራ ሲጨፍር ምድሩን እየረገጠ አባራ ሲያነግ፣ ላቡ በሁለቱም ጆሮ ግንዱ ሲንቆረቆር፣ ሴቶችም መሐል ገብተው እስከሰታ ሲወርዱ፣ ትክሻቸውን ሲነቀንቁ፣ ጡታቸውን ሲያስዘልሉ፣ በደረት ምት ድሪና መስቀላ ቸውን ከአንገታቸው አሸቀንጥረው ለመጣል ሲወዳደሩ፣ ይህን የመሳሰለው ትርጉት አይሉ ይታይ ነበር።

ባለፈው መስቀል በዓል ዋዜማ ገን የሕዝቡን ዓይን በይበልጥ የሳበው የወታደሩ ሰልፍ ነበር። የክብር ዘበኞች፣ የአራዳ ፖሊሶች፣ የሆለታ ምሩቃን፣ እነዚህ ሁሉ አዲስ የተሰፋላቸውን የደንብ ልብስ ለብሰው፣ በአዲስ አበባ አካባቢ የሚኖሩ የባላገር ጦረኞችም ለምድ ለብሰው፣ ጦር ጨብጠውና ፈረስ ላይ ተቀምጠው ከፍ ያለ ትርጉት አሳይተዋል። በዚያ ቀን በአድዋ ጦር ነት የተማረኩ መድሮችና መትረየሶችም ለሕዝብ እን ዲታዩ ተደርገዋል። የፖለቲካ ዕውቀት ያላቸው የውጭ አገር ዜጎችም ሆኑ ኢትዮጵያውያን ይህንን የወታ

ደር ትርጉት በጥጥና ሳያስተውሉትና ከበስተጀር ባው ምክንያት እንዳለውም ሳይጠራጠሩ አልቀሩም ።

“ለምን?” አሉ በየልባቸው ፡ “በመስቀል በዓል ጥዜግ የወታደሩ ትርጉት ለምን አየለህ?”

ያን ቀን በየሰው ልብ ተፈጥሮ የነበረውን ጥርጣሬ የዛሬው የነጋሪት ደዝደዝታ አባባሰው ። አባተ ፡ ቸሩና ባዛ ቅጣውም ቁጭ ብለው ጠጃቸውን እንደ መኮምኮም ዐዋጁን ለመስማት ፈጥነው የተነሡት ለዚህ ነበር ።

ከገቢ አቅራቢያ ሲደርሱ የዳግማዊ ምኒልክ መቃብር ቤት ጋራ መስሎ ታያቸው ። በአካባቢው ከሚ ታዩት ግምብ ቤቶች ሁሉ ገዢ የሚታየው እሱ ነበርና ። ታላቁ ቤተ መንግሥት ራሱን የቻለ አንድ አነስ ተኛ ከተማ ነበር የሚመስል ። በሦስት ዙር አጥር ታጥሮ በውስጡ ቤተ ክርስቲያን... የግብር አዳራሽ... የቤተ መንግሥቱ ቁራ... የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች... የክብር ዘበኞች መኖሪያ ቤቶች... እና ፡ ሌሎችም በርካታ መኖሪያ ቤቶችና ሕንፃዎች ነበሩበት ።

ነጋሪቱ የሚመታው በቤተ መንግሥቱ ቅጥር ገቢ ውስጥ ሳይሆን በቤተ መንግሥቱና በፓርላማው ሕንፃ መሐከል በነበረው ሰፊ ሚዳ ላይ ነበር ። ቀደም ብሎ የመጣው ሕዝብ ቆሞ ይጠባበቅ ነበር ። እነባኝ ቅጣውም እዚያ ደርሰው አመቺ ቦታ ፈልገው ከነጋሪት መቼው ትይዩ ቆሙ ። እሱም በቀልጣጣ ዳላው ነጋሪቱን ግንደዝደዙን ቀጠለ ።

በሕዝቡ መሐከል በርካት ያሉ የውጭ አገር ዜጎች ነበሩ ። አዲስ አበባ ውስጥ እየኖሩ ንግድ ከሚያካሂዱት ግሪኮች ፡ አርመኖች ፡ ሕንዶችና አረቦች ሌላ የምዕራብ

አገር ጋዜጠኞችም ነበሩ ። ከወልወል ግጥት ወዲህ ዜና ለመስበሰብ በየጊዜው ወደ አዲስ አበባ ይመጡ የነበሩት የውጭ አገር ጋዜጠኞች ተጥር ጥቂት አልነበረም ። ጋዜጠኞቹ ከአውሮጳ እስከ ጃቡቲ በመርከብ ፡ ከጃቡቲ እስከ አዲስ አበባ በባቡር ነበር የሚጓዙት ።

ዐዋጁን ለመስማት ከተሰበሰበው ሕዝብ መሐከል የመንግሥት ሹማምንትም ነበሩበት ። በነጋሪት መቼው ግራና ቀኝ ከበስተኋላውም ቆመው ነበር ። — ደማቅ የወግ ልብላቸውን ለብሰው... ገበሩ ቀይ የሆነ ጥቁር ካባ... ጥቁር በርኖሰ... እና ፡ ሌላ ሌላም የግዕረግ ልብስ በያይነቱ ...

ነጋሪቱ ተንደዝደዞ ሲያበቃና አካባቢውም ጸጥ ሲል ከእነዚህ ሹማምንት መሐከል ነጭ የሀገር ልብስ ፡ ጠባብ ሱሪና እጅ ጠባብ የለበሱ ፡ ቀጭን ኩታ የደረቡ ፡ መሐከልኛ ዕድሜ ያላቸው ፡ ጠይም ፈታቸው በጥቁር ጢም የተ ከበበ አንድ ባለሥልጣን ከነበሩበት ጥቂት ርምጃ ወደ ፊት ወጥተው ደግፈዋቸው እንዲለግላቸው አንድ ሁለት ጊዜ አሁ... አሁ... ብለው ሳበለው በእጃቸው ይዘውት የነበረውን ጽሑፍ ዘርግተው ግንባብ ጀመሩ ።

ሊጋባው ዐዋጁን እንብበው እንብበው በመጨረሻም "...በሳል በጉንፋን የምትሞተውን ሞት ከፍቅ አገር እኛን ለማጥቃት ለመጣው ጠላታችን ባገርሀና በርስትሀ በቤትህ ላይ ሆነህ መመከት አቅቶህ ላገርሀ ለኢትዮጵያ ሞት ብትነፍጋት ደምህንም ሳታፈስ ብትቀር በፈጣሪህ የምት ወቀሰበት፣ በዘርህ የምትረገምበት ነውና፣ የተለመደ የጀግንነት ልብህን ሳታበርድ፣ ወደፊት የሚቆይህን ታሪክህን እያሰብህ ጠንክረህ ለመዋጋት ቆርጠህ ተነግጦ አነግስህም ጭፍራ ካለቃህ፣ ሉሴ ከጊታህ ሳትለይ በጥ ቅምት 12 ለሚካኤል ደሴ ላይ ክትት..." ባሉ ጊዜ ሕዝቡ የቆመበት ምድር የተነቃነቀ መሰለ ።

ወዲያውኑ ከዚህም ከዚያም የቀጣ ድምፅ ያስተጋባ ጀመር ። "ኢትዮጵያ ከመሬቷ አንድ ጋት እንኳ ቢሆን አታሰነካም...! እንዋጋለን...! እንጋደላለን...! የማንን አገር ማን ይወስደዋል...! ተነግሳ! ጉበዝ፣ ተነግ...!" እያለ ሕዝቡ ይተረጎሙ ጀመር ።

ከተሰበሰበው ሕዝብ መሐከል ሥጋቸው ያለቀ፣ ጅግታቸው የተግተረተረ፣ ግምባራቸው የተሸበሸበ፣ በ፲፰፻፳፮ ዓ. ም. በአድዋ ጦርነት የተዋገና ሁለት ፈረንጅ የማረኩ አንድ አባት ጦረኛ ስሜት ፈንቅሏቸው፣ ከቆሙበት ፈንጠር ብለው ወጥተው በርከከ በርከከ እያሉ ይፎኩ ጀመር ። ከጉርሮዋቸው የሚፈለቀው ጉርናና ድምፅ የሌላ ሰው እንዲያውም ያፍላ ጉረምሳ ድምፅ ይመስል ነበር እንጂ እውነትስ እንዲያ ከኩሰሱ፣ እንዲያ ጅግታቸው ከተግተረተረ፣ እንዲያ ግምባራቸው ከተሸበሸበ ለዛውንት ጉርሮ የሚወጣ አይመስልም ነበር ። ለቀቁት ሽላላቸውን፣

"አቶ ሙሶሉጊ ምን አቅበጠበጠው አልነገረውም ወይ ካደዋ ያመለጠው ዘራፍ! ዘራፍ! እካኪ ዘራፍ!"

ቸሩ እቆመበት ፈዝዞ ቀረ ። ፊቱ ጥላሸት መሰለ ። ከጥቀት ጀምሮ በገጹ ላይ ይታይ የነበረው ፍልቅልቅታ እንዳልነበረ ሆነ ። ባሻ ቅጣው የቀጣ ሲቃ ይዞት ዝም ብሎ ቆመ ። እንደ አባት ጦረኛው ቢሸልል ኖሮ የስሜት እርካታ፣ እፎይታ በተሰማው! አባተም በበኩሉ መብረቅ እንደ መታው ሁሉ በደንጋጤ ተውጦ ደርቆ ቀረ ። ለካስ ሰምኑን የሰማው ወራ እንዲያው ፍሬከርስኪ አልነበረም! ለካስ እውነት ኖሯል!

ሊጋባው በንግግራቸው እንደ ገለጡት ከጥቂት ቀናት በፊት የኤርትራው ገዥ ጄኔራል ደቦና አድዋን በቦምብ ደብድቦ ይዞ ነበር ። አድዋ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት ለነበረችው ለኤርትራ ክፍለ ሀገር በጣም በመቅረብዋና ኢጣሊያም በ፲፰፻፳፮ ዓ. ም. ያፈረችበትና የተዋረደችበት ሥፍራ በመሆኗ፣ የፋሺስት ኢጣሊያ የመጀመሪያው ዓላማ ሆነች ። ኢጣሊያ በአድዋ ጦርነት ከተሸነፈች ወዲህ የመላው አውሮጳ መሣቂያ መሣለቂያ ሆና ነበር— በጥቁር ሕዝብ በመሸነፏና የፈረንጅን ስም በማጉደፏ ። ኢጣሊያ በአውሮጳውያን ዘንድ ያጣችውን ከብር መልሳ ለማግኘት በቅድሚያ አድዋን መያዝ ነበረባት ። ለዚህ ነው የኢትዮጵያ መከራሪያ፣ የኢትዮጵያ የድል አርማ የነበረችው አድዋ ከሌሎች መረብ—መለስ የኢትዮጵያ ከተሞች አስቀድሞ በኢጣሊያ እጅ የወደቀችው...

ቁጣው፣ ፋኩራው፣ ሽላላው ለረጅም ጊዜ ቀጠለና ትንሽ ጋብ ለግለት ሲጀምር የውጭ አገር ጋዜጠኞች በሕዝቡ መሐከል እየተዟዟ አስተያየት ይጠይቁ ጀመር ።

የአህዛብን ስሜት ገለጸ፣ የአህዛብን ቁርጠኝነትና ለወርነት መገገገት በገዛ ዓይነቱ ያዩት ቢሆንም፣ አልፎ አልፎ ታላ መጠይቅ ግንኙነት የሚኖረው አንዱ ዘርፍ በመሆኑ ነው ጥያቄ መደርደር የጀመሩት።

ከጋዜጠኞች መሰከል ተምጣ ስራ የታጠቀ፣ ባተ ወናሪያ፣ ወጣት ጋዜጠኛ ወደ እነባሻ አትጣጣኝ አመራ። ነጭ የወሐይ ባርጋ በራሱ ላይ ደፍቷል። ረጅምና በጥግ ጸጉሩ ከባርጋው ሥር በጀርድና በግጅራት ላይ እንደሆነ ብሎ ይታያል። የግሰታወሻ ደብተርና የኪሳ ብዕር ይዞል።

ጋዜጠኛው ከባሻ ትግው አጠገብ መተባበራት፣ “ሰለ ዐጥጁ ምን አስተያየት አለህ?” ስለ በእንግሊዝኛ ጸንጾ ጠየቀው። ባሻ ትግው እንግሊዝኛ ስለግደሱ ራሱን አኩሳትር ተመሰክተውና ዓይኑን ወደ አባተ አዘር። “ይህ በሐ ምን ይሆን የሚረዳህ?” ስለ ጠየቀው።

“ሰለ ዐጥጁ ምን አስተያየት አለህ ብሎ ነው የሚጠይቅህ፣ ባሻ።”

አባተና ጋዜጠኛው ተጽኦ ብለው በዓይን ጥቅሻ ሰለጥታ ተሰጥተው ነበር። ይተጥወታሉ። ወጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ውስጥ ተገኝተዋል። ጋዜጠኛው ያረጋገጠውን አባተ በሚናገሩበት ሆኑል ነበር።

“ምን አገባውና ነው የሚጠይቅህ?”

“ሰውቱ ጋዜጠኛ ነው፣ ባሻ። ዜና በመሰብሰብ ላይ ነው።”

“ቡኮ” አለ ባሻ ትግው እንደ ገና።

“አትቆጣ፣ ባሻ። ሰለ ዐጥጁ ያለህን አስተያየት ገን ረው። እኛን ሊጠትጡን እንጂ ሊጉጉን አይችሉም።”

“ግንኙነት ግን ያውቃል! ይኸኔ ውስጥ ውስጡን ለፋይሎቶች የሚራ ይሆናል።”

“የእነሱ ሰው ሊሆን አይችልም፣ ባሻ። ሰውቱን ይህና አድርጌ ዐውቀሃለሁ... እንግሊዝ ነው።”

“እንግሊዝ?”

“አዎ።”

“ታዲያ እንግሊዞችና ረረንሳዮች በስተጀርባ ቆመው መሰሉኝን በል በል፣ አባጃህ ያሉት ይሆናል አላልኩም አንተ ራስህ?”

“ባያለሁ፣ ባሻ። ነገር ግን በአሁኑ ጊዜ በሥልጣን ላይ ያሉት የእንግሊዝና የረረንሳይ ፖለቲከኞች ግለቱ ነበር እንጂ የእንግሊዝና የረረንሳይ ሕዝቦች ከመሰሉኝ ጉን ቆመው ይሆናል ግለቱ አልነበረም። የእንግሊዝና የረረንሳይ ሕዝቦች የፋይሎት ጠፋት መሆናቸውን አረ ጋገው ስለ ግውት ስለ ጋዜጠኛው ግንኙነት አትጠራጠር፣ ባሻ። ሕፋስህን ገለጽላት” አለው አባተ።

ባሻ ትግው ግን የአንድ አገር ሕዝብና በዚያው አገር በሥልጣን ላይ ያሉ ፖለቲከኞች የተለያዩ አመጣ ካከት ይኖራቸዋል ብሎ ለግሙን አልቻለም። በአጣ ላይ አገር እንኳ የፋይሎት መገገምት በሥልጣን ላይ በነበረበት በዚያ ወትት መላው የአጣሊያ ሕዝብ በፋ ሺስት ፍልስፍና የሚያምን ያመለሰው ነበር እንጂ የፋ ሺስትን መገገምት ለመጣል ያፋጸመ ጉግል የሚያካ ሂሩ ጣሊያናቸው መኖራቸውን ረጸጥ አያውቅም ነበር። እንግሊዞችው ጋዜጠኛ ላቀረበለት ጥያቄ መልስ ልስጥ አልሰጥ እያለ አሁንም አመነታ።

“በኔ ይሁንብህ፡ ባሻ ። እኛን የሚጠቅመን እንጂ የሚገኝን ነገር ስለሌለ አስተያየትህን ስጠው” አለው አባተ ።

“ምንም አስተያየት የለኝም ። ምንምም አስተያየት ሊኖረኝ አይችልም” አለ ባሻ ቅጣው ። “ጦርነት ከታወጀብን ዘንድ መዋጋት ነው እንጂ ሌላ ምን ይደረጋል!”

ባሻ ቅጣው ይህንን በሚልበት ጊዜ እጁን ያወራጭ ስለ ነበረ ጋዜጠኛው ወደ ጓላው ሸሸት አለ ። አባተም የባሻን ቃል ለጋዜጠኛው ተረጉመለት ።

“ኢትዮጵያ ድል የምትነግ ይመስልሃል?” ሲል ጠየቀው ፈረንጁ ፡ አሁንም በአባተ አስተርጓሚነት ።

“እንዲህ ያለውን ነገር ለመተንበይ አይቻልም ብለህ ነገረው ፡ አባተ ። ድል የለገዘለብሁር ፋንታ ነው። ወጊያው ግን የኛ!”

ፈረንጁ በመልሱ ስለ ረካ ሌላ ጥያቄ አላቀረበለትም ።

፮

ቀትር ላይ በአናት ትይዩ የነበረችው ጀምበር ተነሳሽ ሲሄድ ወደ ምዕራብ አድግሰ እያሸቆለቆለች ነጉደች ። መቀቷ ግን አልበረደም ። በግቢ አካባቢ ተሰብስቦ የነበረውም ሕዝብ ቀስ በቀስ መበታተን ጀመረ ። ከወደ ቀበና የመጣው ወደ ቀበና ፡ ከወደ እንጦጦ የመጣው ወደ እንጦጦ ፡ ከወደ አራዳ የመጣው ወደ አራዳ ፡ የተቀረውም ወደ የመጣበት አቅጣጫ ግዝገም ጀመረ ።

ባሻ ቅጣው ለጋዜጠኛው መልስ ከሰጠው በኋላ ወዲያውኑ ራቱን ወደ ራስ መኮንን ድልድይ አዞረ ። ልቡ እንደ ሌላው ሰው ልብ ሁሉ እንደ ተቈጣ ነበር ። ሆኖም ለቀጣው ማብረጃ ሐሳብ ሳያገኘለት አልቀረም ።

ሙያው ተዋጊነት ለሆነ ጉበዝ የጦርነት ሰዓት የመፈተኛ ሰዓቱ ነው ። በእርግጥ ሕይወትን ማጣት የመሰለ ከባድ ሥጋት አለ ። ዳሩ ግን ጀብዱ ሠርቶ የሞተ ጦረኛ እንደ ሞተ አይቈጠርም ። ጀብዱ ሠርቶ የኖረም ጦረኛ በሙያው ዕድሜ ልኩን ይከበርበታል ። በዚህ ላይ ሞት ባይኖር ኖሮ ደፋሩና ፈረው በምን ተለይቶ ሊታወቅ ይችላል ነበር! ባሻ ቅጣው ይሸገኛ የመሳሰለውን ሲያስብ ቀጣው ተከፈለለት ። ሕሲናውም ተጽኖና ።

ቸሩ በላይነህ ከባሻ ቅጣው ጉን ሆኖ እንደ ወትሮው ቀና ደፋ...ቀና ደፋ...ሲል ነበር ። የአድዋ በጣሊ ያኖች እጅ መግባት የሱንም ልብ አቀሰሱት ነበር ። በዚያን ወቅት የአገር ፍቅር ስሜት ያለው ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ልቡ ደምቶ ነበር ። ቸሩም በአንድ በኩል ወታደር ባለመሆኑ ፡ በሌላ በኩል ተፈጥሮ ገና ሲወለድ አድልዎ ስለደረገበት ሳይቆጭ አልቀረም ።

ሁለቱም በሐሳብ ተወጥመው ፡ አንድ ቃል እንኳ ሳይለዋወጡ በዝምታ ሲጓዙ ቆዩና ራስ መኮንን ድል ድይ አቅራቢያ ሲደርሱ ፡ “ደህና ዋል ፡ ደህና ዋል” ተባብለው ተለያዩ ።

አባተ ከእነሱ ጋር አልነበረም ፤ ጋዜጠኛው በግቢው አካባቢ አዘግይቶት ነበርና ።

“የሕዝቡ ስሜት አላስደነቀህም ፤ ሚስተር ብሉም!” ሲል ጠየቀው አባተ ።

“በጣም ነው ያሰደነትኝ” አለው ጆን ብሎም = “የሕዝቡ ጥራት በጣም ከፍ ያለ ሆኖ አገኝቼቸዋል።”

“እንዲሁ ባለሀ ትጽፋለህ?”

“የምጽፈውን ብዙ ነው! ስለ ሕዝቡም ጥራት ሳልጠቅስ ሳልፍ አልቻልኩም” አለ። ጆን ብሎም፡ “ለሙሉ ሆኑ አንተ ስለ ሀገሪቱ ያለህ አስተያየት ምንድነው?” ስለ ጠየቀው።

“እኔ?”

“አዎን፡ ሙሉም የተገኘ ሰው ስለሆንክ ተገዳርት የሌለበት ሐሳብ ሳትሰጥኝ አትቀርም ብዬ እንምታለሁ።”

“እንደምታውቀው ጦርነት ታውጁብኛል፡ ግስተር ብሎም” አለው አባተ ፈገገ ብሎ፡ “እኛም ለነጻነታችን ሙጋደል ተገባራችንና ልምዳችንን ስለሆነ ከሙጋታት በስተቀር ሌላ ምርጫ የለንም።”

“ኢትዮጵያ ታሸንፎ ይመስለሃል?”

“እኔ እንደግራሙሳኝ የገንኛው ጦርነት ውጤት በሁለት ወር ያህል ነገርች ይመስላል” አለው አባተ፡ “በወሰን ወታደርና በሙገሪያ ጋደል = አጣሊያ የሠለጠነ ወታደርና ዘመናዊ ሙገሪያ በገፍ እንዳላት የገያውት የሌለች = ኢትዮጵያ ገን በሁለተኛ ረገድ የምትመካበት የላትም = ሆኖም የኢትዮጵያን ታሪክ መለስ ብለን ስንመለከት፡ ኢትዮጵያ በሠለጠነ ወታደርም ሆነ በሙገሪያ ከግትመጣጠናቸው ወራሪዎች ጋር ተዋግታ ያሽነፈችበት ጊዜ ጥቂት አይደለችም = ስለዚህ አሁንም የግዥና ዕድል የላትም ለግለሰብ አይቻልም።”

“የኢትዮጵያን ታሪክ እስኪሆን ጠልቆ ስለገኛው ቀው አሁን ለተናገርከው አንድ ምሳሌ ልትሰጡኝ ትችላላህ?”

“ሩቅ ሳንጻድ የገደባችኋል? ም. የአድግ ጦርነት አንድ ጥራት ምሳሌ ነው። ሌላም ከሌለገህ ጥልቷል... ጊዜ ሲኖርን በሰራው አጫውትገለሁ” አለውና አባተ፡ “በተጨማሪም እኛ ኢትዮጵያውያን እናንተ የምዕራብ ሰዎች ጠለት ብላችሁ የግታውቱት አንድ ልዩ የሆነ የተፈጥሮ ባሕርይ አለን” አለው።

“ልዩ የሆነ የተፈጥሮ ባሕርይ?”

“አዎን = የኢትዮጵያ ሕዝብ የተፈጥሮው አትን ኩኝ ባይ ሕዝብ ነው። ካልነካኩት አልፎ ሄዶ አይነካም፤ ወጥ ሕዝብ ነው... በጣም ወጥ... ከነካኩት ገን አይታገምም = አራስ ነብር ይሆናል = አጥቂውን መልሶ የግጥታት ወጌ አለው። ይህንን የምለው በትምክሕት ሳይሆን እውነትን ለገንጠህ ብዬ ነው” አለ። “ቤቲቶ ሙሉ፤ ይህንን የተፈጥሮ ባሕርያችንን ጠልቆ ቢያውቅ ፍር ምናልባት ባልወረረን ነበር!” አለው።

“የተናገርከውን ሁሉ ጽሑፈ ውስጥ አስገባኛለሁ። ጽሑፈ ምን ታትም ከወጣ በኋላ የጋዜጣችንን አንድ ሁለት ትጂ አልክላለሁ። የግደታጠፍ ቃሉ ነው” አለ። ጆን ብሎም፡ “ለሙሉ የከተሉን ሀገሪቱ ሙሉ ትርጉም ለታገኘልኝ ትችላላህ፤ አቶ አባተ፤ ዝርዝሩን ለግወት እልጋለሁ።”

“የሀገሪቱን ሙሉ ቃል ከሌለገህ ሀገሪቱን ያንበቡትን ባለሥልጣን ለጋባውን ግንጋገር ይኖርብኛል። ግስተር ብሎም = አሁኑኑ ብትገድ ገቢው ውስጥ ታገኛችሁ = ሙሉ ትርጉም ለይደረገው የግስተር አይመስልም።”

ለኛም ። ከሌላም ነገ ቢርዩ ድረስ ናና በትርጉሙ እረ ላሃላሁ ።”

“በምን ሰዓት ልምጣ ?”

“ከሦስት ሰዓት ጀምሮ በማንኛውም ሰዓት ።”

“ደህና ። ምስጋናዬም ከፍ ያለ ነው” ብሎት ሊሰ ናበተው እጁን ዘረጋለት ። አባተም እጁን ሰጥቶት ተጨ ባበጠና በየፊናቸው ሄዱ ። ጆን ብሎም ወደ ግቢ..... አባተም ወደ ሆቴሉ አቅጣጫ ...

፩

ባለ አንድ ፎቅ ሕንጻ...እላይ መኝታ ከፍሎች ፣ እታች በና ቤት ፣ ምግብ ቤት ፣ የቢሊያርድ መጫወቻና የሚያዝናኑ የግረፊያ ክፍሎች ያሉት ... ቀደም ባለው ጊዜ የእቴጌ ጣይቱ ገብረት የነበረ ፣ በዚህ ምክንያት እቴጌ ሆቴል ተብሎ የተሠየመ ፣ በ፲፱፻፳፰ ዓ. ምና ከዚያም ቀደም ብሎ የሆቴሉ ሥራ አስኪያጅ የግሪክ ተወላጅ የነበረ ፣ አዲስ አበባ ውስጥ ከነበሩ ሆቴሎች ሁሉ ስመ ጥር የነበረ ፣ ፈረንጅቶች የሚሻሻሉት ፣ በሕንጻው ዘመናዊነት ከባድ ኩባንያ ዋና መሥሪያ ቤት ሕንጻ በስተኋራ ሌላ ተወዳዳሪ የሌለው ...

አባተ ሺፈራው ከአውሮጳ ከተመለሰበት ቀን ጀምሮ እዚያ ነበር የሚኖር ። አባቱ ተቃወሙት ። ቀኛ ዝግቻ ሺፈራው የሆቴል ኑር በጣም ይጠሉና ይነቅ

ትም ነበር ። “ፈረንጅና ስድ አደግ እንጂ የጨዋ ልጅ በሆቴል አይኖርም” እያሉ ። በእርግጥም በዚያን ጊዜ ሆቴል ቤት መኖር ቀርቶ ሆቴል ቤት ገብቶ ምግብ አዝዞ መብላት እንኳ እንደ ነውር ይቈጠር ነበር—በአንጻንድ ወግ አጥባቂዎች ዘንድ...

ቀኛዝግቻ ሺፈራው ፣ በገዛ ቤታቸው ክፍል ሞልቶ ተርፎ እያለ ልጆቻው ሆቴል ቤት ውስጥ መኖሩ በጣም አድርጎ ያሳፍራቸው ፣ ከብራቸውንም የሚቀንስ መስሎ ይታያቸው ነበር ።

አባተ በባሉ አባቱ ቤት እንዳይኖር ጋጋታው አስጠላው ። ከቀኛዝግቻ ሺፈራው ቤት እንግዳ አይጠፋም ። በለቅሶ ሰበብ ከባላገር የሚመጡ የፍርድ ቤት መግት ናሯቸው አሁንም ከባላገር የሚመጡ ፣ ሹመት ፍለጋ ለደጅ ጥናት ከሌሎች ከተሞች የሚመጡና በየ ምክንያቱ ከባላገርም ከከተማም ወደ አዲስ አበባ የሚመጡ ዘመዶቻቸውና ወዳጆቻቸው ግረፊያቸው ቀኛዝ ግቻ ቤት ነበር ።

በዚያ ላይ የአሽከሩና የገረዱ ብዛት ለቀጥር የግ ያመች ነበር ። እንጨት ፈላጭ...በረኛ...ግር አጫጅ... በቅሎ ጫኝ...ጠመንጃ ያዥ...እንጀራ ጋጋራ...ወጥ ሠሪ ጠጅ ቀጂ...ልብስ አጣቢ...ዝምብ ከሐካይ...ስንብ ተቈ ጥር ያልቃል !

አባተ ሺፈራው ይህን በመስለ አካባቢ ተንደላቆ ከመኖር እቴጌ ሆቴል ውስጥ አንድ ክፍል ተከራይቶ በሰላምና በጸጥታ መኖሩን መረጠ ። አሁንም የጥዋቱ ነጋሪት ድዝድዝታና የእዝቡ ተከራ...ሽለላ...በውስጥ ጀርድ እያስተጋባ ወደዚያው ወደ ሆቴሉ በማምራት ላይ ነበር ።

“ግጥሜ ግሊያን ወታደር” ስለ አበበ አባተ ቀደም ባለው ጊዜ ከአንድ ዕለታዊ ጋዜጣ ያነበበውን በግስታወስ = የውጭ አገር ጋዜጦች በብዛት ይደርሱት ነበር = ጋዜጦቹ እንደ ጋዜጠኞቹ ሁሉ ከአውሮጳ ጠረፍች እስከ ጃቡቲ በሙርከብ፣ ከጃቡቲ እስከ አዲስ አበባ በባቡር ተገዛው ከውጭ ጉዳይ ግኒስቴር እስከ ደርሱ ድረስ ሳምንታት ያልተ ነበር = ሆኖም ግን ዘገ ይተው በደርሱም አባተ ሸረራው እንደ ትኩስ ዜና ይቀጥራቸው ነበር—የውጭ አገር ዜና ለግጥሟት ለሌ ዘዴ አልነበረውምና = በርዕው ውስጥ የቻለውን ያህል እንብቦ የተተረትን ወደ ሆተላ ቤቱ ወስዶ ማላላቦ ያነባቸው ነበር = በተለይም የወልወል ግጥም ከተገነቡት ሳምንት ወዲህ የውጭ አገር ጋዜጠኞች ስለ ኢትዮጵያ ሁኔታ ምን እንደግጥሙ ሥራቱ ብሎ ይከታተላል ነበር = ከነዚህ ጋዜጠኞች በአንደኛው በኋላ ሙሉላኒ በግናቸውም ጊዜ አምስት ሙቶ ሺህ ወታደር ለግንቀሳቀስ ይችላል የግራ ጽሑፍ አንብቦ ነበር = አምስት ሙቶ ሺህ የሠለጠነ፣ የታጠቀ ለሙሉላኒና እሱ ለመሠረተው ለፋሺስት ፍልስፍና ለመጥት የቋረጠ ወታደር = በዚህ እንደ ኢትዮጵያ የነበራት ወታደር በጣም ጥቂት ነበር = የሆለታ ምሩቃን በሙቶ የግንቀጠሩ ነበር = የክብር ዘበኞችና የአራጻ ዘበኞች በሺህ የግንቀጠሩ ነበር = የተቀሩት ጠረገኞች በወታደራዊ ዘዴ ያልሠለጠኑና ስለ ዘመናዊ ጦርነት ምንም የግንደውቱ፣ በወጪአቸው ብቻ የግንተግሙት የባላገር ነጭጠኞች ነበር = የግንቀጠሉትም በአብዛኛው ስለ ዘመናዊ ጦርነት ዕውቀት በሌላቸው ራሳል አገረ ገዥዎች ነበር =

አባተ ሸረራው ይህንን ሲያሳለግድ እራሱን በራሱ ታዘበው፤ “ኢትዮጵያ አሁንም ቢሆን የግዢና ዕድል

የላትም ለግለት አይቻልም” ብሎ ለጆን ብሎም በውጭ ገዢ = በእርግጥ በአደግ ጦርነት ኢትዮጵያ ጣሊያንን አሸነፈች = ነገር ግን በዚያ ጦርነት ለወረራ ለመጣው እያንዳንዱ የጣሊያን ወታደር ኢትዮጵያ አራት ሰው አስልፋ ነበር = በዚያ ላይ እዩ ምኒልክና የጦር አዛዦችም አሳሳች ሙረጃ እየላኩ ጄኔራል ባራቲዮቪ ገራ ያጋቡት ነበር = ጄኔራል ባራቲዮቪ የግንቀጠሉን የረቀቀ የጦር ሙሉ ሳያጠጉ፣ ለጦርነቱ በቂ ዝግጅትም ሳያደርግ የሙገሪያ ኃይሉን ብቻ በሙተግሙን ተቻከሎ ነበር ወጊያውን የጀመረው = አጣሊያም ተሸነፈች = ራሱም በጀመረው ጦርነት ተዋረደ = የአሁኑ ሁኔታ ግን ረዳም የተለየ ነበር = በሠለጠነ ኃይል ብቻ ሳይሆን በሙገር ያም ኃይል በኢትዮጵያና በአጣሊያ ሙሉክል የነበረው አለመመጣጠን እንደ ሰግዶና ምደር የተረፈተ ነበር = በአንድ በኩል የግንቀጠሉ ጦርና ጉራዲ ያረጃና ከጥንት ሙገር ለመሆን የተቃረኑ የተከሰ ሙገሪያዎች... በሌላ በኩል የግንቀጠሉ ስፍር ተግባር የሌለው የጦር አይርጥጥ፣ ታንኮና ብረት ለበሰ ነበር =

አባተ ሸረራው ይኸንን በሌላው እያወጣና እያወረደ ለጆን ብሎም በሰጠውም አስተያየት ራሱን በራሱ እየታዘበ ከአንድ የታሰደበ ከበስተኋላው የሰው ኮቴ ሰግ = የተከተለው ሰው ናሯል !

“ሰግሽውም አይደል፤ ፀጥቷን ሰግሽውም አይደልም” ስለ ጠየቀው የተከተለው ሰው = በእሱው ዕድገት ክልል ውስጥ ያለ ጸጉረ የግንቀጠሉ ተጠን ያለ ወጣት ነበር =

“ገደደ ነህ እንደ፤ እኔስ እንዲያው ግን ተከተለኝ ብዬ...”

“ሰግሽውም አይደል ?”

“ከዚያው መምጣት ነው፣ ገደይ! ደህና አድርገ
በምኞታለሁ” አለው አባተ።

“አንድ የታሪክ ወቅት አልፎ ሌላ የታሪክ ወቅት
ሲተካ፣ ‘ዱር እንዲህ ተደርጎ ቢሆን ኖሮ ዛሬ እንዲህ
ያለው ባልደረሰ!’ ግለት አይቀርም” አለው ገደይ።

“እንዴት?” ሲል ጠየቀው አባተ።

“እንዴት ግለት መልካም...!” አለና ገደይ፣ “ከአ
ድዋ ጦርነት በኋላ፣ ከድሉ በኋላ፣ አገሪቱ ምንም ጣልያ
ኖችን አላድደው ከኤርትራ አስወጥተው ቀይ ባሕር
ውስጥ ቢወገዙት ኖሮ የዛሬዋ ኢትዮጵያ ለጥቃት
ባልተጋለጠች ነበር።”

“አገሪቱ ከአድዋ ድል በኋላ ጣልያኖችን
ከኤርትራ ለማስወጣት አመቺ ቢሆንላቸው ኖሮ ባልጣ
ሯቸውም ነበር” አለው አባተ። “ነገር ግን አመቺ አል
ሆነላቸውም። አንደኛ፣ ኢጣልያ በአድዋ ጦርነት ከመ
ሸንፏት በላይ የነበራትን ይዞታ የምታጣ ቢሆን ኖሮ
ያለ የሌላ ኃይሏን ሰበሰባ አዲስ ጦርነት ትከፍት ነበር።
ሁለተኛ፣ ጣልያን ይዞታዋን የምታጣ ቢሆን ኖሮ ቅኝ
ግዛት የነበራቸው ሌሎች የአውሮጳ ኃይላን መገገምታት
ሁኔታውን በዝምታ ያልፉት ነበር ለግለት ያዳግታል።
ሦስተኛ፣ የኢትዮጵያ ጦር ከአድዋ ድል በኋላ ጥራሱ
ክፍ ቢልም እንኳ ሳያርፍ በዚያው እግሩ ሌላ ጦርነት
ውስጥ ለመግባት ቀላል አይሆንለትም ነበር። ከዚህም
ውጭ ብዙ የግንባታ ሁኔታዎች ነበሩ። ለዚህ ነው
አገሪቱ ምንም ጣልያንን ተቋቁማ ታሸገችላት የሚል
ጦርነት ውስጥ ያልገቡት።”

“የሆነ ሆኖ ኢትዮጵያ በአድዋ ጦርነት እንደ ቀናት
ሁሉ ዛሬም ጣልያንን ተቋቁማ ታሸገችላት የሚል

ሕልም የለኝም” አለው ገደይ፤ “ጄኔራል ደቦና በአለ
ፋት ሦስት ዓመታት ውስጥ ያደረገውን ዝግጅት በግ
ይት ያየ ግንኛውም ሰው ጣልያን ኢትዮጵያን ወግታ
አታሸገናም ለግለት አይቻለውም።”

ገደይ ገብረግዚአ ከኤርትራ ጠፍቶ ከመጣ አንድ
ዓመት ብቻ አልፎት ነበር። አሥመራ ውስጥ “ትልቅ”
ሥራ ነበረው። በጄኔራል ደቦና ጽ/ቤት በአስተርጓሚ
ነት ተቀጥሮ በዘመኑ ሁኔታ ከፍ ያለ ደሞዝ ያገኘ ነበር።
በኤርትራ ብቻ ሳይሆን ነጮች ቅኝ ግዛት ባደረገቸው
በግንኛውም የአፍሪቃ አገሮች የሀገር ተወላጆች በጉ
ልበት ሥራ እንጂ በጽሕፈት ሥራ አይሰግሩ ስለ ነበረ
የጽሕፈትና የአእምሮ ሥራ የተሰጣቸው ጥቂት ጥቁሮች
እንደ ልዩ ከብር ይቁጥሩት ነበር። ገደይ ግን ወፍራም
ደሞዝ እየተከረለው ቅኝ ገዢዎችን ከማገልገል ይልቅ
የነጻነት አድር እየተነፈሰ መኖርን በመምረጥ ወደ አዲስ
አበባ መጥቶ ነበር።

“የጣልያን መንግሥት ባለፉት ሠላሳ ዓመታት
ውስጥ በኤርትራ ካወጣው ወጪ ባለፉት ሦስት ዓመ
ታት ብቻ ጄኔራል ደቦና ያወጣው ወጪ በልጠ እንደሚ
ገኝ ይገመታል” አለ ገደይ፤ አንገሥቶች የነበረውን ነጥብ
በይበልጥ ለማብራራት፤ “ቀደም ብለን ሁላችንም ተገር
መን ነበር። ጄኔራል ደቦና በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠር
ሊሬ ወጪ አድርጎ የምጽዋን ወደብ ሲያስፋፋ፣ በየቦ
ታው የውኃ ጉድጓድ ሲያስቆፍር፣ የመኪና መገንደኛ
የአውሮፕላን ማረፊያ ሚዳዎችን በየሥፍራው ሲያሠሩ፣
ከምጽዋ እስከ አሥመራ የተከረገውን የባቡር መስመር
ሲያሰድስ፣ ይህንና የመሳሰለውን ሁሉ ሲሠራና ሲያሻ
ሽል ለኤርትራ ዕድገት የተቆረቆረ መስሎን ሁላችንም
ተገርመን ነበር። አሁን ግን እውነተኛው ምክንያት

ገደ ወጣ = ጂጌላ ደቦና ያገገ ሁሉ ወጪ አድርጎ
ያገገ ሁሉ እንቅስቃሴ ያካሄደው ለአርቲራ ልግት
ተቆርቆሮ ሳይሆን ለዛሬው ወረራ ለመሀጋጀት ነበር!”
አለና: “ከጣሊያን አገር ስንት የፋሺስት ወታደር እንደ
ተላከ ሰዎች ለመሆኑ?”

“ግን ነገረኝ?”

“ሦስት መቶ ጺህ ለአዎ፣ ሦስት መቶ ጺህ የታ
ጠቀ የፋሺስት ወታደር... ተኩር ሸጊዝ ለባሽ ለየ
ጸዎ ወደብ ተጨናንቋል ነው የግባላ = የግጦጣው
ወታደር ስፍር ተጥር የለውም = የግራገራው መገርያ
ስፍር ተጥር የለውም = አንዳንድ ጊዜ ሳበሰው ጣሊያ
ኖች የመጨረሻ ረረዎች ይመስሉኛል = ሊትቶኦያን
ሰመያዝ ሦስት መቶ ጺህ ወታደርን እንገለጻለን ወይም
ረረገሳዮች ወይም ጆርጎስቶ ሲሆኑ ኖር ከሙሳሳ ጺህ
ወታደር በላይ ይሰድዱ ነበር ብዬ አልገምትም፣ መላ
ወገ አፍሪቃ ለመያዝ ካልሆነ በስተቀር...”

“ያደግ ወርደታችውን አልረሱትም?”

“እሱስ በሆነ ነው... በሆነ ነው!”

ለአጭር ጊዜ ዝም ብለው ተጓዙና፣ ‘ለመሆኑ ፋሺ
ሱኔ ምን ዓይነት ሰው ነው?’ ሲል ጠየቀው አባተ።

“ግን ደቦና?”

“አዎ።”

“ሸብተ አዛውንት... እስካሁን ድረስ ሰዓ ዓመት
ፅድጌ ሳይኖረው አይተርም = ሆኖም በፅድጌው ለን
ደር በጣም ገቱ ሰው ነው... በጣም ገቱ = ረረሰ ገለቢያ
ይወሳል = ዘወትር ጃምናስቲክ ይወራል = ፋሺስቶች

ደካግ መሰለው ለመታየት አይረቅዱም = በስተርጀና
ቸው እንኳ የግይዘቱና ናክሽ የግይሉ ለመምሰል
ይጥራሉ = ጂጌላ ደቦናም አንዲሁ።”

“እስኪሆን በትርብ ታውተዋለህ ለመሆኑ?”

“እ... ገሀላት ዓመት መላኩ ነው ያገለገለኩት =
ከጉት ቆሜ ስንት ጊዜ መሰለህ የጥርጥጋንና ንግግርን
በትገርኝና በአግርኝ የተረጉሁት?” አለና፣ “እንዴት
ያለ ሰው መሰለህ የገቱት! የገቱት! አንዳችም ነገር
የግያዛንፍም” አለውና አሁንም ላጭር ጊዜ ዝም ብለው
ተጓዙ = “አዩ ፋሺስቶች!” አለ ተጠል አድርጎ ገደይ፣
“ባለንጀት ነው የምጠላቸው! ከአንጀት ስለሚጠላቸውም
ነው ሸቆይለቸው ወደዚህ የመጣሁት = ለመሆኑ እን
ዴት አድርጌ ሸቆይ እንደ መጣሁ ነገረሃለሁ?”

“አልነገርክኝም።”

“እንግዲያውስ በሌላ ጊዜ ለግድት ገለሁ = በሌ
አውን ደህና ጥል” አለው።

“ወዴት መሄድህ ነው?”

“ወደ ቤቴ ነጥ! ስምንት ሰዓት አልፏል = እሴት
ለምሳ ይጠብቅኛል” ብሎት ወደ ቤቱ አትጣጧ ሄደ።

አባተ ሸረራው የምሳ ሰዓት ገና ዳር ግለቶን
ልብ አላለም ነበር = በአንድ ራት በረፋዱ ባሻ ቅጣው
ቤት የበላው ዳቦና የጠጣው ጠጅ ምሳውን አስወገገ
ቶት ነበር = በሌላ ራት የከተቱ ዐጥጅ በልቡ የረጠጠበት
ደንጋጫና ሥጋት ወስፋቱን ቆልፎበት ነበር።

አምን፣ የኢትዮጵያ ሰላም ተናገቶ ነበር = ወደ
ራት የግረሰውን ደም፣ በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ የግረ
ርሰውን ሥቃይና መከራ በዓይነ ልቦና ለገጥቶ ለገጥፍ
ቸውም ሰው በሆነ አዳጋች አልነበረም።

ክፍል ሁለት

መሰናዶ

ባሻ ቅጣው ከገቢ ሲመለስ ደንቄ ከገርጾች ግደ ሆኖ፣ ሽቦ አለጋው ላይ ተቀምጣ፣ ወተት የከበደው ጠቷን ከቀረጸው አንገትን አስሸልካ አውጥታ፣ ከታች በእጅዋ ደግፋ ይዛ ሸዋርካብሽን ስታጠባ ነበረች።

“ደንቄ!” ሲል ተጣራ ባሻ ቅጣው ገና ከመግባቱ።

“ወደ!”

“ጦር ግምባር መሄዳችን ነው፣ ደንቄ...”

“እ...? ጦር ግምባር?” ብላ በደንጋጤ እጅዋን ከጠቷ ሥር ስታነጣው ጠቷ ከሕፃኗ አፍ ተፈትላት ስለወጣ ሕፃኗ ልጅ እሪ ግለት ጀመረች።

“ጦር ግምባር ነው ያለከው፣ ባሻ!”

“አዎ፣ ጦር ግምባር። ሰልጻቶች መልሰው እየወጡ ናቸው። ግንኛውንም ሥራ ትተሽ...”

በሕፃኗ እሪታ ምክንያት ደንቄ የባሏን ቃል ጨርሳ አልሰግችውም። ሸዋርካብሽ ግደኛዋን ጨፍኖ ልቅሶን ተጠለች—የኖሏት ጠት በእፍ ጻበሳ እየፈለገች። ደንቄም፣ አንች መንቻካ!” ብላ ጠቷን መልሳ አጉረሰች

ትና ሐሳቧን ወደ ባሏ በግዢ፣ “ያለኸንን በውል አል ሰግሁም፣ ባሻ” አለችው።

“ግንኛውንም ሥራ ትተሽ ደረቅ ስንቅ እንድታ ዘጋጃለኝ፣ ደንቄ። ለሦስት ሰው ለሃያ ቀናት ያህል የሚበቃ... በጥቅምት 13 ለሚካኤል ደሴ ላይ ከተት የሚል ዐዋጅ ታውጅዋል።”

በዐዋጁ መሠረት ጦርነቱ እንዲካሄድ የተወሰነው በሁለት ግምባር ነበር፤ ግማሹ ጦር ወደ ኡጋንዳን ዘምቶ በዚያ በኩል የመጣውንና በጄኔራል ግራዚያን የሚመራውን የኢጣሊያን ጦር እንዲወጋ፣ የተቀረው ወደ ስሜን ግምባር ሄዶ በጄኔራል ደቦኖ የሚመራውን ጦር እንዲወጋ። የምዕራብ ኢትዮጵያና የመሐል ኢትዮጵያ ጦሮች ደሴ ደርሰው የተቀናባበረ ወጊያ እስኪጀምሩ ድረስ የሰሜን ክፍል ገዥዎች በየፊናቸው የጦር አዝማችነቱን ሥልጣን ይዘው፣ የየክፍላቸውን ጦር እየመሩ ግልጽ ጦርነት ሳያደርጉ በጠላት ላይ የሽምቅ አደጋ እንዲ ጥሉ ትዕዛዝ ተላልፎላቸው ነበር።

“ለመሆኑ እቤት ውስጥ በቂ ገብስ አለን” ሲል ጠየቃት፣ ባሻ ቅጣው ቀጠል አድርጎ።

“ለምኑ?”

“አሁንም አልሰግሽኝም መሰለኝ። ግንኛውንም ሥራ ትተሽ ደረቅ ስንቅ እንድታዘጋጃለኝ ብዬሽ ነበር።”

“ገብስ መቼ ጠፋ ታዲያ! የዚህ ወር ቀለብኩ ተሰፍሮልኛል፣ ባሻ።”

በዚያን ጊዜ የወታደር ደምዝ በጣም አነስተኛ በመሆኑ ለቀለብ የሚሆን ሕህል በተወጣሪ ይታደል ነበር።

“ረቡዬ-! ብረ ነገር!” አለና ባሻ ትጣው፡ “እንገዳ ያውስ ለበሉ ግዘጋሻ በቲ ገብስ አለሽ... በይ እንቺ ለሥጋ ጭጥጥ” ብሉ ከኪሱ ገንዘብ አውጥቶ ሰጣት—ለጸገጣ የጊህን ሥጋ እንድትገባበት።

“ለሦስት ሰው የጊዘቃ ያልሽው ለግን ለግን ነው ለመሆኑ ።”

“ለእኔ አብረውኝ ለጊሂዳት ነፃ!”

“እነግን ናቸው ከአንተ ጋር የጊሂዳት?”

“ተመስገንና አረፋ = ”

“ተመስገንና አረፋ? እኔስ!”

“እ...! አንቺስ ምን?”

“እኔም አብረህ ሙሂድ አለብኝ ባሻ = ”

“እስቲ አደብ ገዢ፣ ደንቱ = እመጋት መሆንሽን ረላሽው መሰለኝ!”

“አልተርፍ” አለችው ደንቱ የሆሯን =

“ሸጥርካብሽን ግን ለገጠባልሽ? ግለጊብ በሆን ነፍስ ወውቶ ነው ትተሽው ወደ ጦር ግምባር የሆትሂ ጂው?”

“እንናቴን አገር ቤት እንወስዳችሁለን፣ ወደ አንተ ወላጆች ወይም ወደኔ = ”

“እንናቴን የትም አንወስዳቸውም = አንቺም ከዚህ ንትንት እንድትጸ ረቀደ አይደለም = ”

በተደጥ ዘመን የኢትዮጵያ ሴቶች ባሉቻቸውን ተከትለው ይዘገቡ እንደ ነበረ፣ ጦረኞቹ ጅባዳ ሲሠሩ በዘረን እያጥጋቡ ያበረታቷቸው እንደነበረ፣ ደክም ከም ሲሉ ወይን የጊቶስትስ ዘረን እየዘረኑ ያነቃቷቸው

እንደነበረ፣ ከዚህም በስተቀር ጦረኞቹ ሲቀበሉ ይረ ጁቸው እንደ ነበረ፣ በየሆሻታቸው እየተገኙ ትኩስ ምግብ በመሥራት፣ ግደረያቸውን በጊጊጊት፣ ጅርባቸውን በግግሽት በዚህና በሙሳሌው ይንከባከቧቸው እንደ ነበረ የታወቀ ነው። አንዳንዶቹ ሙገሪያ ታጥ ተው ከባሉቻቸው ጉን ተመው ይጥጉም ነበር። ለምሳሌ በአደግ ጦርነት ጊዜ እቲጊ ጣይቱ ከአሦስት ጂህ ያላነሰ ወታደር አስከትለው በዳግግግ ምረሐክ ጉን ተሰ ለረው እንደ ተጥጉ የግያውት ግን አለ!

ደንቱ ወደ ጦር ግምባር ለመሄድ የረለገችው ሙገሪያ ይዛ ለመጥጋት ሳይሆን፣ የባላን ምቶች ለመጠ በት ነበር።

“ለሉች ሴቶች የጊዘጥቱ ከሆነ እኔ እቤት አል ወልሞ፣ ባሻ” አለችው በሐሳብዋ ገፍታበት።

“እንዲህ ያለው ነገር በተደጥ ጊዜ ይደረግ እንደ ነበረ ስምቻለሁ፣ ደንቱ = በዛሬ ጊዜ ግን የዚህ ዓይ ነቱ ድርጊት ቦታ የለውም = ባሉቻቸውን ተከትለው ወደ ጦር ግምባር የጊዘጥቱ ሴቶች ባሉቻቸውን በሙርዳት ረገታ የባሰውን ለነሱ ሽክም ይሆኑባቸዋል” አላት ባሻ ትጣው፡ ሆን ብሉ የሙሂድ ተሰቶግን ለገ ሰቆርጣት። “በየተኩ ገህ ሲተድር ተነሥቶ ጊዜው መቆቶ ለዓይን እስኪይዝ ድረስ በእግር መካተን ጥላ መሰለሽ ለመሆኑ?”

“ጥብ ጥላ ነው ግን አለ? ብቻ... አብረህ ብሂድ በአንዳንድ ነገር እገሃለሁ ብዬ...”

“ላጋግጥኝ ባቻልሽ = ነገር ግን፣ ገና አይ ያል ረታውን ግለጊን እዚህ ትተሽ፣ ገና ጠትሽን ጠብታ ያል

ጠገቦችውን ጨቅላ እዚህ ጥለሽ ወደ ጦር ግምባር ልዝ መት ማለትሽ ዕብድ ያሰኝሻል ። እኔ ሰማሁሽ ሌላ ሰው ሰምቶ መሳቂያ መሳለቂያ እንዳያደርግሽ” ሲል ሐምቷን ፍሰሰ አደረገባት ።

“ለመሆኑ ተመስገንና አረፋ ተከትለውህ ለመሄድ ይፈቅዱ ይመስላሃል?” ስትል ጠየቀችው ።

“ሥራ ፈትተው ፣ አፋቸውን ከፍተው ፣ ደረቅ ፀሐይ ሲሞቁ ከሚውሉ ቁም ነገር መሥራቱን አይመርጡም ይሆን? ብዙም ባይሆን ላገልግሉታቸው ትንሽ ገንዘብ እከፍላቸዋለሁ ። አንድ በቅሉና አንድ ሁለት አህያ ለመግዛት ስላሰብሁ በቅሉውን እንዲይዙልኝ ፣ አህ የቸንም ጭነው እንዲነዳልኝ ነው የምፈልገው ። ለዚህ ታዲያ በወር ለእያንዳንዳቸው አንድ አንድ ጠገራ ብር ብከፍላቸው አይሰማሙልኝ ይሆን?”

“እኔ እንጂ! በወር አንድ አንድ ብር ያገሰናል ይሉ ይሆናል ።”

“ካሉም ምን ይደረጋል! ወደ ዘማች ጀሌ መፈለግ ይጥርብኛል ። ከዚህ የበለጠ ለከፍላቸው አይቻለኝም... አቅ ምም የለኝ” አለች ። “ብቻ ሆኖቸውን ቸቶአቸው በአንዳንድ ብር እንደሚሰማሙልኝ ተስፋ አለኝ” አላት ፣ ባሻቅጣው ።

በኩተማም በገጠርም የእያንዳንዱ ዘማች ቤት ሽር ጉድ የበዛበት ሆኖ ሰነበተ ። የቤት እመቤቶች ገብሰ ሲቆሱ ፣ ሲሸከሽኩ ፣ ሲያበጥሩ... ብርንዶ ገዝተው ሲዘ ለገሱ ፣ አጠና ላይ አንጠልጥለው ሲያደርቁ... የደረሰ ጠጅ ያላቸው ጠጁን ዕቃ ውስጥ ሲያገቡ... በርበሬና ጨው ሲደቁሱ... ለዘመቻ የሚያስፈልጉትን ቅራቅም በዎች—ምጣድ ፣ የውኃ መቅጃ ፣ የውኃ መጠጫ ፣ ሌላ ሌላ ውገም ለጭነት በሚያመች ሁኔታ ሲያዘገጁ...

ዘማች በበኩላቸው በየተመደበላቸው ሥፍራ ግራ ቀኝ ሲረገጡ ፣ መሣርያቸውን ሲፈቱ ፣ ሲጠርጉ ፣ ሲወ ለውሉ ፣ ቅባት ሲቀቡ ፣ መልሰው ሲገጣጠሙ ፣ የሚያስ ፈልጋቸውንም ሁሉ ሲያዘገጁ ሰነበቱ ።

በዚያው ሰምን ባሻ ቅጣው በቅሉና አህያ ለመግ ዛት አሰቦ ወደ ገበያ ሲሄድ ሳለ ገና ከከብት ተራ ሳይ ደርሰ ከአንድ ከለላ ውስጥ የሰለት መሣሪያ ክምችት አየና ቆም አለ ። ነጋዴው መሣሪያዎቹን ከፊቱ ደርድሮ ጫት ሲያኝክ ነበር ።

ባሻ ቅጣው ጻይነን የማረከውን አንድ ጨቤ ከተ ደረደሩት መሣሪያዎች ላይ አገሥቶ ስለቱን በጣቱ ሞከ ካረውና ፣ “ስንት ትለዋለህ?” ሲል ጠየቀው ።

“በቅድሚያ በደምብ አድርገው ይዩት ፣ ጌታዬ!” አለው ነጋዴው ፣ “በደምብ አድርገው ይዩት ።”

“ሽጋ ጨቤ ይመስላል... ስንት ትለዋለህ?”

“እጆታውንም በደምብ አርገው ይዩት... እዚህ የተ ሠራ አይደለም... የውጭ አገር ሥራ ነው ጌታዬ ።”

“እኮ ስንት ትላለህ?”

“የቆልጥኝ ስሙን ለገርዎትኝ” አለና “ጥጭ አርጌ ብዬ ቀለሁ” ብሎ ይሥቅ ጀመር = የሚያስከው ጫት ስሜትን ጥቅ ጥቅ አድርጎለት ናሯል!

“ጥጭ አርጌ! ሺሺሺሺ!”

“አዎን ጥጭ አርጌ! መቼም በዚህ ተወግቶ የሚ ድን የሰም...የወንድ መሣሪያ...የወንድ...!”

“እኔ የጋውን ንገረኛ = ”

“አምስት ብር ብቻ = ”

“ምን? አምስት ብር?”

“ነው ጌታዬ = እንዲህ ያለ ጨቢ በአገሩም የለ!” አለና “አርጌንም ይፈልጉታል?” ሲል ጠየቀው =

“እንግዲያ ጨቢውን በጥርሴ ይገዛ ልዩ ነኝ!”

“ለጨቢውና ለአርጌ በአንድ ላይ ስድስት ይክፈሉና ይውሰዱ = ”

“ደግ ወደ ላይ?”

“እንግዲያ እስከአርጌ በአምስት ይውሰዱ ያልኩ መሰለዎ?”

“ለሁለቱም ሦስት ብር ልስጥህ = ”

“ምንው ገበያ ይሰብራሉ? ጌታዬ? እንኳን ዛሬ ከወጥጧም በፊት በሦስት ብር አይገኝም = ”

“ከወጥጧ በፊት ከሁለት ብር በላይ ግን ይሰጥህ ናሯል!”

“የጋው ርካሽ የሆነ ነገር ከፈለጉኩ ጥላቶኛል = ”

“ርካሽ ነገር አላልኩም = ይህንን ነው የምፈልገው ለጨቢውና ለአርጌ አራት ብር ልስጥህ...መቼስ ምን ይደረጋል = ”

“ብሎ እኔ አላድ ጨምረው ይውሰዱ = የተቀረውን ለዘመቻው ብዬ ትቼልዎታለሁ = ”

ባሻ ትጣው ብሽቅ ብሎ ከላይ እስከ ታች በግይት ገራረፈውና “እንዳንተ ብሎ ለሀገር አሳቢም የለ! መናጢ!” ብሎ ፣ አራት ብር ተኩል ወርውርለት ጨቢውን አርጌ ውስጥ ከትቶ በቀበቱ ሥር ሻጥ አድርጎት ወደ ከብት ተራ አመራ =

ከብት ተራው ሰፋ ያለ ሚያ ነበር—የበቅሎ የፈረ ሰና የአሁያ መንጋ የተከለከለበት = ጊዜው ሞቃት በመሆኑ አካባቢው ፋንድያ ፋንድያ ይሸታል = ገበያተኞቹ በየፈናቸው የከብተኛን ጥርስ ገልጠው አፍላ መሆን አለመሆናቸውን ይመረምራሉ = ሰከናቸውን ፣ እግር ወርቻቸውን ፣ ሽንጣቸውንና የተቀረ ገላቸውንም ለኮርቻም ሆነ ለጭንት የተመቹ መሆን አለመሆናቸውን ይፈታትሻሉ = እንዳንዶቹ በቅሎዎቹና ረረሶቹ ላይ ዘለው ወጥተው እያሰገሩ ወይም ሌግ እየጋለቡ ይጥካክሯቸዋል =

ባሻ ትጣው እየተዘገወረ ሻጭና ገዢዎቹ በየጋ ሲከራከሩ በዝምታ ሲያጻግጥ ቆየ = ለዘመቻ የሚፈለጉ መሣሪያዎችና የጋግ ከብተች የጋ በአጥጿ ምክንያት ሰግይ ወጥቶ ነበር = ባሻ ትጣው ሥጋት ላይ ወደቀ = ለቀሰብ ከሚወረደለት እህል ውጪ የወር ደግዙ አነስተኛ በመሆኑ ለዘመቻው አስፈላጊ የሆነ የጋግ ከብተችና ዕቃዎች መገና በቂ ገንዘብ አልነበረውም =

ባሻ ቅጣው ፊትን ወደ ቤቱ መልሶ ሲገዝ ሳለ በርካታ የራዳ ልጆች በሩቅ ታዩትና ወደነሱ አቅጣጫ አመራ። የአንደኛው ቁምጣ ሱሪ ከፊትም ከጳላም የተቀዳደደ በመሆኑ መሸፈን የሚገባቸው የሰውነቱ ክፍሎች ለሰው ዓይን ተጋልጠው፣ ባይሸፈኑ የማያሳፍሩ የሰውነቱ ክፍሎች ተሸፍነው ይታያሉ። ሁለተኛው ከት አይሉት ከት ያይደሉ፣ ሸሚዝ አይሉት ሸሚዝ ያይደሉ፣ በቀድሞ ጊዜ የዐዋቂ ልብስ የነበረ የሚመስል ድራት ለብሏል። የተተሩትም እንዲሁ ቅጥ የለሽ ደባደቦ ልብሶች ለብሰዋል። ዓይኖቻቸውን ዝምብ ወርሮታል። ከተወለዱ ጀምሮ ገላቸውን ውኃ የነካው አይመስልም። ሁሉም የፈረሰኛውን ሐውልት አጥር ተደግፈው በጣታቸው ቆመው አንገታቸውን አስገገው ወደ ውስጥ ሲመለከቱ ነበሩ።

“ብቅ ጥልቅ ነው...ብቅ ጥልቅ” አለ ከልጆቹ አንደኛው።

“እስሱ...ብቅ ጥልቅ ስትል ይሰማህና...የ...! ከራስ ጠጉርህ እስከ እግር ጥፍርህ ድረስ ቀለም እንዳይለቀህ ልቅህ!” አለ ሁለተኛው።

በዚያ የተከለከሉ ሁሉ ግሳቸው፣ “ለመሆኑ ምን እየሠራ ነው?” አለ ሦስተኛው ድምፅ።

“አንዳች ነገር እየሳለ ነዋ! አይታይህም...? ደደብ!” አለ አሁንም ሌላ ድምፅ።

“አረ ይደድብህና! እኔ ነኝ ደደብ?”

“አንግዲያ ደደብ ካልሆንህ ሥዕል ሲስል እያየህ ምን ይሠራል ብለህ ትጠይቃለህ?”

“ደደብህ አንተ ራስህ!” ብሎ ቀደም ተሳዳቢው ለጥል ሲጋበዝ ባሻ ቅጣው ደረሰና፣ “ወጊዱ ልጆች! ወጊዱ” አላቸው እጁን ከወዲህ ወዲያ እያወራው።

“ምን አጠፋን ባሻ? ይኸኩ የአዝብ አደባባይ ነው። እዚህ ለመቆም መብት የለንም ታዲያ?” አለው ቁምጣ ሱሪው የተቀደደበት ልጅ።

“ስድ አደግ! የት ታውቀኝና ነው ደሞ...? ወጊዳት ነው የምላችሁ! ወጊዳ!”

“እንዴት ነው የማውቅት? እውነትም እንዴት ነው የማውቅት? ባሻ! አንድ ቀን ኪስ አውላቂ ነህ ብለው ፎሊስ ጣቢያ ወስደው አልጠፈሩኝም? ምንም ሳላጠፋ እዚያው አላሳደሩኝም? እውነትም የት ዐውቅ ታለሁ!” ብሎ የአሸመር ግቅ እየሣቀ ሸሸት አለ። ጎደኞቹም ተከትለውት ሸሸት አሉ። ባሻ ቅጣው አጥሩን አልፎ እስኪገባ ጠበቁትና ወዲያውኑ ወደ ቀደም ቦታቸው ተመልሰው በጣታቸው ቆመው፣ አንገታቸውን አስገገው ወደ ውስጥ መመልከታቸውን ቀጠሉ።

ችሩ በሥራው ተመስጦ ስለ ነበረ ልጆቹ ስለሱ ምን እንዳሉ አልሰማቸውም። ባሻ ቅጣው በአጠገቡ መቆሙን ሲያስተውል ግን ሥራውን አቋርጦ፡-

“ባሻ!” አለ።

“ካሪስ ምን መሰልክ ችሩ! ልብሶችህ የወፍ ኩስ የተገጠባጠበባቸው መስለዋል!”

“የቀለማ ቀለማት እንጥብጣቢ...” አለና ችሩ ዓይኖቹን ወደ ሥዕሉ አዙሮ ጣቱንም ወደዚያ ቀስሮ፣ “ታዲያስ ቆንጆ ሥዕል አይደለም?” ሲል ጠየቀው።

ባሻ ትግሙ ረጋ ባሉ ሥዕልን ያስተውሎ ጀመር፡
አንገቱን አንድ ወደ ተኝ አንድ ወደ ገራ ይገባል...
ይገባል እያደረገ = "ገዢ ገብ፣ ለገዢ" አለው።

የትርጉም ትርጉም ገብሎ ባለገብ ገብሎ፣ የሥዕል
ገብሎ ባለሁለት ገብሎ በመሆኑ ልዩ ልዩ የሆኑ
ሥዕል የሆኑ አንድ ዓይነት አልነበሩም = ልዩ ልዩ
ቅዱስ፣ ወርድና ወፍረት ሲኖረው፣ ሥዕሉ ገን በሸራ
በለ ተገባ ተጠቅሞ ወርድ ብቻ ነበረው = ልዩ ልዩ
ከረት ከሆኑ ከጉን ለታይ ሲኖሩ፣ ሥዕሉ ገን ወደ
ከረት ወይ ከላይ ወይ ደግ ከጉን ብቻ ለገባ ይኖራል
ነበር።

ቶሩ በላይኛው ልዩ ልዩ የገለጸው በስተቀር ጉን
በመሆኑ የተመለከቱትን ዓይነት ተለብ የገባው ግጥም
ወር የወጣው የገረገሰ እጅ ነበር = በገረገሰ ገደብ
ላይ የነበረው የረገገ ግጥም ጠቃሚ በሌሎች ላይ ያለ
ተጠቃሚ ቢሆንም በቶሩ ሥዕል በገረገሰ ተኝ ጉንጥ
ላይ ጉላ ብሎ ይታይ ነበር = ከሆሎ በላይ ልዩ ላይ
የነበረው ጥቅር ዓመና ተናጠፎ ይታይ ነበር = ዓመናው
በጋይላኛ ገደብ እየተገኘ ወደ ጋላ ይሸጋገራል ለነበረ ረገ
ሱን የገደብ ወጥሮ ወደ ረገ የገረገጠው አስተውሎት
ነበር = በአጠቃላይ ከሥዕሉ አውገነት የተገኘ ረገጥ
ረገጥም በሌሎች ላይ የነበረውን ትንበይና ጥበባዊ
ግን ላይላት የተገለጸትን ሸራ ረገጠው ወጥሮ
አውላ ግን ላይ የገረገሰው ስለው ነበር።

"እንዲሁ ያለ ሥዕል እያደገ አለው" እላና ባሻ
ትግሙ፡ "ወደገን ገን ለገን ተውክው" ሲል ጠየቀው።

በእርግጥ ዘውድ በታወቀው አልነበረም = በሥዕሉ
ላይ የገረገሰ ራስ በገጥ ሻጅ ተሸናፊ የሻጅ ግናና ግና

በግጥም ታዋቂው በኩል ተጽፎ ነበር፡ በአይወት ላይ
አብዛኛውን ጊዜ ለአገብ ይታዩ እንደ ነበረ።

"እዩ ባሻ" አለ ገደብ በታለ ለጋና፡ "የግጥም ቢሆን
ኖር... ግልጽን ደል የመታወቅ ለደግ እንደገና በግል
ያኖች እጅ መውደድን ቢሰው ኖር... እንደገና ሕይወት
ዘርተው፣ መታሰራቸውን ረገጠው ወጥተው ወደ ገደ-
ግደር ለመመለስ የግጥም ቢሆን ኖር... ግልጽን
ከአደግ ለገብወጣት ወደ እደግ የግጥም ቢሆን
ኖር... እኔ ምረቃዎችን ለመግን ጊዜ ይኖራ-
ቸው ነበር ብለህ ታስባለህ፡ ባሻ? ጊዜ ቢኖራቸውም
እንኳ ዘመቻ በግጥም ጊዜ ዘውድ ይደቱ ነበር ብለህ
ታስባለህ ባሻ?"

"አውላካክቲ እንደሱ አልነበረም"።

"የኔ አውላካክት እንደሱ ነፃ የገናኛለት ልዩ ልዩ
ቱን የተጻሁ መስሎ ይሆናል እንጂ አልተጻሁትም =
ለመትዳት የላጉትም አልነበረኝም = በሌሎች ላይ
ከግጥም ላይ እንደገና ትኛላለሁ፣ በሌሎች ላይ
ከግጥም ላይ እንደገና ያለሁት ነገር አለ = በሌሎች
ላይ ከግጥም ላይ ትንበይና ጥበባዊ ግን በስተቀር
በሥዕሉ ላይ ብዙ ለውጥ አድርገዋለሁ።"

ቶሩ የተናገረው ለባሻ ትግሙ ትንሽ ስለ ረቀቀበት
የወጥታቸውን አርእስት ላይላት ይበልጥ ተወባጭ
ወደ ሆነ ነገር በግጥም፡ "ምን ሊያደርገልህ ግልጽ
ለመሆኑ?" ሲል ጠየቀው።

በዚህ ጊዜ የቶሩ ዓይኖች በባሻ ትግሙ ወዲ
እጅታ ላይ አርገው ስለ ነበረ፡ ባሻ ለጠየቀው ጥያቄ
መልስ በመስጠት ረገታ፡ "ታጥቀህ ተነሥተሃል፣ ባሻ!"
አለው።

“እና ምን ተባብረ ?”

“ምን ሊባብረ ኖረል ! ጃንሆይ ማቆና ለዘመቻው እጃ ሻውን ፈታ አድርገው የገንዘብና የጋማ ከብት ርዳታ እንዲያደርጉ ነገሯቸው ። ከዚያ በኋላ ነው እንደ ሺህ ጠንሬ ብርና የጋማ ከብት ለመስጠት ቃል የገቡት” ብሎ ለአጭር ጊዜ ዝም አለና ። “ለመሆኑ ይህንን ሥዕል የግ ልኩት ለሞዛ መሰለህ ባሻ ?” አለው ።

“ለምን እንደ ማለከው ብጠይቅህን በዝምታ አለ ጭኝ ።”

“ለሞዛ አይደለም... ሥዕሉኝ ለሕዝብ ሰላይ ነኝ። ከሕዝቡ የገንገውንም ገቢ በሙሉ ለዘመቻው ላሰረ ከት አስቦአለሁ ።”

“ግሩም! ደንቅ!” አለ ባሻ ቅጣው ፣ ዓይኑን እንደ ገና ወደ ሥዕሉ በመመለስ ።

“ጠርቶቻቸው ያሉ ሥዕሎች አሉኝ፣ ባሻ ። ሕዝባ ችግ የሚወጻቸው የቅዱሳንና የመላእክት ሥዕል... የዘ ገዳ ገዳ፣ የፈረሰኛው ጊዮርጊስ ሥዕል... የጻፈው አን በሰ ሥዕል... የፈረንጅኝን ዓይን የሚሰቡ የባላገር ኮረ ዶች ሥዕል... የዶቃ ጊጣጊጥ ያገጠጠሉ፣ ዩርባየተሠሩ...”

ብሎ ለአንድ አፍታ በሐሳብ ባከነ ። አባተ ሺፈራው “የፈረንጅ ደምቡሉ” ብሎ የገለጸለትን የሴት ሐውልት አስቃወሰና፣ “የአበሻ ደምቡሉ ሥዕል ብሥልስ? ራቱጊን... እናጅ እንደ ወለደች... ሙሉ... ሙሉ...” ቢል አስቦ ፣ ምድል ትሆነኛለች ብሎ ዓይኑን የጣለባትን ሴት በግ ስታወስ ። “ግሩ... ራቱትሽን ሆነሽ ልግልሽ ብላት እሺ የምትል ኢትዮጵያዊት ሴት ትኖር ይህን ?”

“የት ጠፋህ ?” አለው ባሻ ቅጣው ፣ የግሩን በሐሳብ መንጉድ ልብ ብሎ ።

“አንድ ነገር ትዝ ብሎኝ...”

“ባለ ሥዕሎችህ በትንግሥት ነጠብሎ”

“አምን ። ሌሎች ሥዕሎችም አሉኝ ። ጆምር ስትረ ላት... ጆምር ስትጠልቅ... የፍጥረት ግም ትርጉት... አበባ... እሸት...”

“ይኸንን ሁሉ ልታሳይ አለህልህ ?”

“አምን” አለና ዓይኑን እረታኛው ወደ ነገረ ሥዕል አዞረና ። “ይኸንን ገን አልጽግሁም” አለው ። “ነገራችን ዓይን ለመሰብ ያህል ከአገራችን አገራጅ ወጥ አል ትለሁ ። ‘የሥዕል አገራችን ... ገደብ ለጭቻ የሚውል’ በግራ በታላቅ ረዳት ስትረገዝ ደረፍ እኔ በሞላሁ” አለና ። “ባል እህን ረርዳኝ ባሻ ፣ ይህንን ሥዕል ዛሬ መጨረስ አለብኝ” አለው ።

“እኔስ ያለተ መሰሉኝ... አንዳች ነገር ጭታጭርነት ወይም ብታንግስት ሥዕል ይሰጣል ፣ ችሩ ። ልል አገዢ አብሔር ብለህ እንደህ ተወው ። እንደህ እንደህ ግሩ ነው ፣ ደንቅ!”

“ባለሰ አትኖር ፣ ባሻ ። ሙያ ስለሆነ የግርግርግ ወውቃለሁ” ብሎት ሥራውን ለተጠል ጭቻን አን ሥተ ያዘ ።

ባሻ ቅጣው ወደ ቤቱ ለመሄድ ራሱን ሲያገር እኔ አለምርለቸው የባለ ሥራ ልጆች ተደጥ ጭቆናት የታ ተከለከለው እያኖሩ ። ደታዎት ያውልል ። “ወጊዳ ልጆች! ወጊዳ ለኛችንል” ብሎ እኔን እንደ ቤቱ አዎ ፈጠና ወደ ቤቱ አትግን አዎራ ።

ገፃ የሚደርሱት ቀን እየተቃረበ ሲሄድ የአዲስ አበባ ልዩ ልዩ ተግባር እያደገ ሄደ ። በጊህ የሚቋጠሩ የግዛት ነፍጠኞች መሣሪያቸውን በትከክቸው ላይ እያጋደሙ የአርድ ከጠትና የጭነት አጋሰስ ከፈታቸው እየነፋ በየተኑ ከየአውራጃው ፣ ከየወረዳውና ከየቀበሌው ወደ አዲስ አበባ ይጉርፉ ጀመር ።

ዘገኙት ተጠናቅቆ መላው ዘግቶ ጦር ሰልፍ ሊያ ላይ በነበረበት ቀን ጠዋት የባሻ ቅጣው ፊት በርተ ይቃይ ነበር—አባተና ችሩ የሚረዳውን ሁሉ አግሏ ተው ሰጥተውት ስለ ነበረ ። አንድ ጥርጣ በቅሉ ፣ ሁለት ወደሌ አህዮችና አንድ መለሰተኛ አረንጓዴ ድንኳን ከግበርክታቸውም በላይ ፣ ሦስት መቶ ጠገራ ብር ከፊቱ እየጥተው ሆኖ እድርገውለት ነበር ። እሱም ሆነ ቤተ ሰብ በጦርነቱ ሰዓት የገንዘብ ችግር እንደሚያጋጥግ ችው በመገንዘብ በጣም ደስ ብሎት ነበር ። ለአረሩና ለተመስገን በወር ለእያንዳንዳቸው አንድ አንድ ብር በመክፈል ረገታም ሁለት ሁለት ብር ሊከፍላቸው ወስኖ ነበር ።

“አጃቹ ተዘጋጅተው ይሆን ድንቄ?” አላት ቱርሱን ከዐላ በኋላ ።

“አላውቅሁም ።”

“እስቲ ወጣ ብለሽ እያቸው... ለመሆኑ ቱርሱ ሰጠ ላቸው?”

“በገና...! የሰጠኋቸውንም መጨረስ አልቻለም ።”

“ቢጨርሱት በተሻላቸው! ከአሁን ወዲያ ቀልድ የለም ። እንደ ልብ መብላት አብቅቷል” አለና “መጠጥስ?” ሲል ጠየቃት ።

“አንድ አንድ ጣሳ ጣሳ አጋብተዋል! አይበቃቸውም ይሆን?”

“እስቲ አንድ አንድ ብርል ጠጅ ሰጧለችው ፣ ጥቅ ጥቅ ብሏቸው ረገገው እንዲራመዱ ። በቅሱውንና አህ የቸንም ጭነቶቸው እንደሆነ ወጥተሽ እይልኝ ።”

ድንቄ ተነሥታ ስትወጣ ባሻ ቅጣው በቅልጥው ላይ ሰፍነት ያለው ፣ ወርዶ ጠበብ ብሎ ቁመቱ ረዘም ያለ ጨርቅ ይጠመጥም ገባ ፣ ከቱርጭም ጭነቱ እስከ ጉልበቱ ድረስ ። የዚያን ጊዜ ወታደሮችና መኮንኖች ቅምጣ ሱሪ ለብሰው ከጉልበታቸው እስከ ቱርጭም ጭነታቸው ድረስ ይሆንን የመሰለ ገምባል ይጠመጥ ነበር ።

“በቅሱውና አንድ አህያ ተጭነዋል! አጃቹ ሁለት ችውን አህያ እየጫኑ ናቸው” አለችው ድንቄ ከጥቂት ጊዜ በኋላ ተመልሳ ገብታ ።

“ደግ!” ብሎ ገምባሉውን ቅልጥው ላይ መጠምጠ መን ቀጠለ—ባሻ ቅጣው ። ጨዋታውንም ቀጠለ ፣ “እኔ በሌሊሁበት ርዳታ ቢያሻሽ ማን ዘንድ መሄድ እንዳለ ብሽ ታውቂያለሽ?”

“የምን ርዳታ? ምን እንዳለህን?”

“አይ እንዲያው አይታወቅም አይደለ! መቼት አብዬ አለና አንዳንድ ጊዜ ብቅ እንደሚሉ እርገጠኝ ነኝ ። ካልመጠም አንቺ ወደ እንጦጦ ወጥተሽ ጠይቂ አቸው ።”

